ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

№ 59(5241)
Аўторак, 29 мая 2001 года

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Кошт у розніцу — 51 руб.

Спецыяльны выпуск: сталічная адукацыя

"Настаўніцкая газета" працягвае традыцыю азнаямлення чытачоў з ходам рэформы агульнаадукацыйнай школы ў розных рэгёнах краіны. Мы прадстаўлялі ўжо на сваіх старонках адукацыю Гродзенскай, Віцебскай і Мінскай абласцей. Сёння наш выпуск прысвечаны сталічнай адукацыі.

Сталічная візітоўка

Адукацыйная сістэма сталіцы — гэта адпаведная сетка ўстаноў адукацыі, якая забяспечвае самыя разнастайныя запатрабаванні мінчан на атрыманне рознаўзроўневай адукацыі.

У Мінску функцыянуе 246 агульнаадукацыйных сярэдніх вучэбных установ. З іх:

10 пачатковых школ;

4 школы-інтэрнаты;

199 сярэдніх школ (90 — з адукацыйнымі ўхіламі, 25 — з паглыбленым вывучэннем замежных моў, у 31 функцыянуюць ліцэйскія класы);

19 гімназій;

2 ліцэі;

2 педагагічныя каледжы;

10 спецыялізаваных школ-інтэрнатаў.

Ёсць 11 агульнаадукацыйных вячэрніх школ.

Сталіца мае 31 установу прафтэхадукацыі са структурай, якая ахоплівае практычна ўвесь сацыяльна-эканамічны комплекс горада.

Гэта:

8 вышэйшых прафесійных вучылішчаў;

2 цэнтры прафтэхадукацыі;

1 вучэбна-прафесійны цэнтр;

20 ПТВ.

Навучэнцы ПТВ навучаюцца па 193 прафесіях, больш за 85 працэнтаў якіх з'яўляюцца інтэграванымі і даюць магчымасць выпускнікам атрымаць кваліфікацыю па 2-3 спецыяльнасцях; штогод 10-15 прафесій мяняюцца — у залежнасці ад сітуацыі на рынку працы.

У 36 пазашкольных установах (уключаючы філіялы і клубы па месцы жыхарства) працуе больш за 5 тысяч гурткоў і клубаў розных профіляў, у якіх займаюцца 72 тысячы дзяцей (1/3 ад агульнай іх колькасці). У школах горада функцыянуе 60 школьных музеяў.

Сістэму метадычнага забеспячэння адукацыйнага працэсу прадстаўляюць:

Гарадскі Інстытут удасканалення настаўнікаў (ГІУН);

2 вучэбна-метадычныя цэнтры (гарадскі і вучэбна-метадычны цэнтр прафтэхадукацыі);

Гарадская інспекцыя ўпраўлення адукацыі;

Гарадскі Цэнтр фізвыхавання і спорту вучнёўскай моладзі;

Гарадское ўпраўленне адукацыі.

Дарагая Рэгіна Карлаўна!

З самымі шчырымі пачуццямі ўдзячнасці і павагі шлю Вам самыя душэўныя і сардэчныя пажаданні здароўя, чыстага і мірнага неба, светлых дзён, пяшчотнага сонца, цеплыні ва ўзаемінах з роднымі і блізкімі, а таксама з Вашымі шматлікімі вучнямі, зычу Вам невычэрпнай цікавасці да людзей, да клопатаў нашай Айчыны і Вашай любімай справы — вучыць і выхоўваць. Гэты дзень, азнаменаваны вехамі стогадовай гісторыі, выклікае захапленне, радасць і гонар. Гонар за Ваша жыццё — шчаслівае і нялёгкае, светлае і турботнае, цікавае і незвычайна багатае на добрыя здзяйсненні. Ваша энергічнасць, настаўніцкая мудрасць і вытрымка, інтэлігентнасць і клопат пра іншых заўсёды былі прыкладам, узорам жыцця. Нястомная цяга да новага, інтуітыўнае адчуванне перадавога і значнага ў адукацыі былі ўласцівы Вам у педагагічнай дзейнасці, жывымі яны застаюцца і цяпер. Гэта яўна прысутнічае ў гутарках з Вамі, калі жаданне размаўляць з такім чалавекам, як Вы, не слабее, набывае велічны, сімвалічны сэнс, які напаўняе душу і сэрца разуменнем таго, што далучаешся да разумнага, добрага, вечнага.

Паважаная Рэгіна Карлаўна! Вашы задумы, памкненні і спадзяванні, я абсалютна ўпэўнены ў гэтым, знойдуць годны працяг у справах новых пакаленняў настаўнікаў, тых, чые сэрцы Вы запалілі на сваіх уроках, ва ўзаемінах з калегамі і на педагагічных нарадах. Лейтматывам Вашага жыцця сталі словы Вашага бацькі Карла Раймондавіча: **слова чалавека — гэта яго гордасць**. Вашаму слову можна заўсёды давяраць, настолькі крыштальна чыстым, жыццярадасным, чароўным і прыцягальным гучыць яно з Вашых вуснаў. Вашым словам можна ганарыцца, настолькі праўдзівае, мудрае і дакладнае яно ў сваіх невычэрпных фарбах — слова сапраўднага Настаўніка, Грамадзяніна і Чалавека.

З пакланеннем перад Вашым талентам і веліччу жыцця міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь

Васіль СТРАЖАЎ.

"Дапамагчы кожнаму дзіцяці рэалізаваць свае магчымасці"

Наш суразмоўца — Міхаіл Сяргеевіч Ціцянкоў, начальнік упраўлення адукацыі Мінгарвыканкама.

— Буйны горад, тым больш сталічны, можна параўнаць са складанейшым арганізмам з мноствам узаемапераплеценых структур, службаў, камунікацый. І адукацыя — гэта сфера, якая "пранізвае" сабою ўсе астатнія...

— Адукацыя для сталіцы — гэта адна з буйнейшых галін, якія рэальна ўплываюць і на мікраклімат, і на палітыку, і літаральна на ўсё, што адбываецца ў горадзе. І гарадскія ўлады гэта разумеюць; можа, таму мы з'яўляемся зараз тым рэгіёнам, дзе фактычна не адбылося змяншэння затрат на нашу галіну. Яна ў горадзе не застыла на месцы, і як прыклад таму — штогод у Мінску ўводзяцца ў эксплуатацыю дзве школы і два дзіцячыя сады.

Сёння ў сталіцы амаль 400 тысяч чалавек маюць непасрэднае дачыненне да адукацыі. З іх 250 тысяч дзяцей і 70 тысяч навучэнцаў ПТВ. Улічыце бацькоў: нават калі ўзяць няпоўныя сем'і, (а такіх у горадзе 33 працэнты), усё роўна лічбы выходзяць вялікія. Атрымліваецца, што мноства людзей — амаль 2/3 жыхароў горада — так ці інакш звязаны з адукацыяй альбо сутыкаюцца з ёю. Да таго ж, наша ўпраўленне распрацавала комплексную праграму "Сталічная адукацыя", якая прадугледжвае цеснае ўзаемадзеянне нашай галіны з большасцю гарадскіх службаў. Мы падключаем да яе рэалізацыі і Камітэт па ахове здароўя, і ўпраўленне сацыяльнай абароны насельніцтва, і ўпраўленне ўнутраных спраў, і ўпраўленне па фізічнай культуры і спорце і г.д. Таму пытанні адукацыі рэальна датычацца амаль усіх жыхароў сталіцы.

— У сталічнай адукацыі ёсць свае адметныя рысы?

— Мы маем сваю непаўторную структуру. Ёсць упраўленне адукацыі, ёсць аддзелы адукацыі пры адміністрацыях раёнаў горада. Гэта можна назіраць і ў іншых рэгіёнах краіны. Але ні ў адным рэгіёне няма інспекцыі ўстаноў адукацыі. У нас яна ёсць, і гэта здымае з РАА пытанні інспектавання і дазваляе ім займацца галоўным — арганізацыйнай работай. У іншых рэгіёнах такой магчымасці няма. Наша інспекцыя праводзіць аналітычную работу, ацэньвае якасць адукацыі. І па выніках такога інспектавання потым ажыццяўляецца метадычнае забеспячэнне ўстаноў адукацыі, праводзіцца неабходная карэкціроўка іх дзейнасці. Гэтым ужо займаецца гарадскі вучэбна-метадычны Цэнтр. Такім чынам, у нас добра наладжана дыферэнцыяцыя работы кожнага звяна галіны: кожны займаецца сваёй справай.

Мы дакладна "ўвайшлі" ў рэформу школы. У дашкольных установах была створана неабходная база, таму 95 працэнтаў падрыхтоўчых класаў сталіцы працуюць у дзіцячых садах. Гэта дапамагае дзецям лепш адаптавацца да нагрузак, амаль не ламае іх жыццёвы ўклад. У рамках рэфармавання мы добра спрацавалі па стварэнні трэцяй адукацыйнай мадэлі. Тры гады таму, калі падрыхтоўчыя класы сталі набіраць шасцігодак, сямігодкі павінны былі пайсці ў першы клас па старой праграме, такім чынам яны страчвалі цэлы год. У выніку праведзенай намі работы звыш 25 працэнтаў сямігодак, якія атрымалі папярэднюю падрыхтоўку да школы, пайшлі ў першы клас ужо рэфармаванай школы.

Усё больш у горадзе ствараецца ліцэйскіх класаў. Наогул добра ідзе работа па развіцці сеткі ўстаноў адукацыі сталіцы, ці так званай знешняй дыферэнцыяцыі.

— Не сакрэт, што ў Мінску вельмі востра стаіць пытанне кадравага забеспячэння ўстаноў адукацыі.

— Так, з кадрамі зараз існуюць сур'ёзныя праблемы. Гэта звязана з большымі магчымасцямі, якія прадастаўляе людзям сталіца. Калі на рынку працы дзесьці запатрабаваны спецыялісты-педагогі, то яны, зразумела, пойдуць туды, дзе ўмовы працы будуць лепшыя. А тое, што настаўніцкая зарплата не вельмі прываблівае, ні для каго не сакрэт, хоць у горадзе і прымаюцца пэўныя меры, каб падтрымаць і стымуляваць педагогаў, асабліва таленавітых. З гэтай мэтай Мінгарвыканкам зацвердзіў 100 прэмій для лепшых педагогаў горада і 100 грантаў для працуючых у інавацыйным рэжыме педагагічных калектываў. Гэтыя прэміі будуць прысуджацца штогод. А першае ўручэнне іх адбылося ў снежні 2000 года.

Усім педагогам, якія працуюць у сістэме адукацыі горада, з гарадскога бюджэту выплачваецца штомесячная надбаўка да зарплаты ў памеры трох мінімальных зарплат. Да таго ж, пастаноўлена, што не менш за 10 працэнтаў жылля, якое будзе ўводзіцца ў горадзе праз ЖСК, будзе аддавацца настаўнікам. Зараз ідзе рэканструкцыя аднаго з інтэрнатаў сістэмы прафтэхадукацыі пад "маласямейку". Ужо напрыканцы гэтага года 100 маладых настаўніцкіх сем'яў атрымаюць, па сутнасці, аднапакаёвыя кватэры.

Але праблему трэба вырашаць і на больш шырокім узроўні. І мы ўдзячны ўраду за тое, што Саўмін прыняў рашэнне, згодна з якім МДПУ імя М.Танка зараз з'яўляецца базавай установай падрыхтоўкі кадраў для горада Мінска. Зразумела, адным гэтым крокам праблему не вырашыш, таму ўпраўленне правяло сумесную калегію з вучоным саветам універсітэта, прысвечаную актывізацыі работы па падрыхтоўцы педагагічных кадраў менавіта для Мінска і менавіта па тых спецыяльнасцях, якія нас цікавяць, г.зн. настаўнікаў замежных моў, фізкультуры і г.д. Мы дамовіліся, што ў сталіцы будуць дадаткова адкрыты педагагічныя класы, педагагічныя гімназіі, што ў новым рэжыме запрацуюць абодва педкаледжы, у педуніверсітэце будуць створаны вучэбна-педагагічныя комплексы. Мінгарвыканкам перадаў ужо універсітэту для гэтых патрэб будынак дзіцячага сада. Мы будзем выкарыстоўваць і развіваць такія формы падрыхтоўкі педагагічных кадраў для Мінска як мэтавая і кантрактная... Канешне, за адзін дзень гэтую праблему не вырашыць. Нашы задумы пачнуць увасабляцца ўжо сёлета, але канчатковы рэзультат мы зможам атрымаць не менш чым праз чатыры гады.

— Упраўленне адукацыі спрабуе дапамагчы настаўніку, абараніць яго інтарэсы. І павінна сказаць, педагогі зараз сапраўды маюць у гэтым вялікую патрэбу. А як наконт дзяцей? У чым заключаецца клопат пра іх? Разумею, што гэта агульнае пытанне, але хаця б... На ваш погляд, якія тут павінны быць прыярытэты?

— Лічу, трэба абавязкова стварыць умовы для самарэалізацыі адораных дзяцей. Іх у нас шмат, і ім патрэбны пільная ўвага і клопат. Таму мы ўкладваем шмат сіл у развіццё алімпіяднага руху. У кожным раёне горада зацверджаны спецыяльныя прэміі для таленавітых дзяцей, а на днях Мінгарвыканкам уручыў 25 прэмій лепшым вучням горада — самым таленавітым і працалюбівым. Думаю, грамадская ўвага і прызнанне проста неабходны юным талентам. З другога боку, нам нельга забываць і аб дзецях з асаблівасцямі развіцця, якіх з кожным годам становіцца ўсё больш, і аб самых неабароненых у сацыяльным плане — сіротах. У горадзе распрацаваны спецыяльныя праграмы "Дзеці-інваліды" і "Дзеці-сіроты", якія актыўна працуюць па абароне правоў і інтарэсаў такіх дзяцей. Але нават калі ўзяць самага звычайнага школьніка са звычайнай сям'і... Паглядзіце на ранец малога, які ідзе ў падрыхтоўчы клас. Яго вага амаль большая да вагу самога дзіцяці. Паглядзіце, з якімі перагрузкамі сутыкаюцца нашы дзеці ў асобных навучальных установах... Нам трэба ўсур'ёз заняцца здароўем школьнікаў. І адна з бліжэйшых нашых задач — пошук і актыўнае ўкараненне чалавеказберагаючых тэхналогій навучання.

— Ці можаце вы сказаць, што ў горадзе створаны роўныя адукацыйныя магчымасці для ўсіх дзяцей? Некаторыя мінчане скардзяцца, што ў гімназію трапіць цяжэй, чым паступіць у ВНУ...

— Наша задача — прапанаваць шырокі спектр адукацыйных паслуг. І горад сёння гэта прапаноўвае. Але гэта не значыць "даць кожнаму гімназію".

Стартавыя ўмовы аднолькавыя абсалютна для ўсіх дзяцей, а далей... далей ужо падключаюцца самыя розныя фактары — наконт таго, напрыклад, што, каб трапіць у гімназію, трэба прайсці адбор. Не кожнаму дзіцяці гэта пад сілу, і не кожнаму гэта, можа быць, і патрэбна. Але сёння амаль усе бацькі хочуць, каб іх дзіця вучылася ў гімназіі. Праблема заключаецца ў тым, што грамадскай свядомасцю яшчэ не ўспрыняўся той факт, што гімназія як тып навучальнай установы пачынаецца з пятага класа. Бацькі аддаюць дзіця ў падрыхтоўчы клас і думаюць, што аддалі яго ў гімназію. Але яно вучыцца толькі ў пачатковай школе пад дахам гэтай навучальнай установы. І каб прайсці потым у гімназію, трэба вытрымаць конкурсны адбор. Гэтаксама ж справы абстаяць і з ліцэйскімі (9-11) класамі.

— Гэта значыць калі дзіця не прайшло адбор, яно павінна пайсці вучыцца ў іншую навучальную ўстанову?

— Яно мае такое права, як і права застацца ў гэтай школе ў звычайным агульнаадукацыйным класе.

Зараз мы паставілі задачу стварыць пры кожнай гімназіі пачатковую школу. Наогул, у перспектыве плануецца сур'ёзна заняцца адкрыццём менавіта пачатковых школ. Дзеці будуць знаходзіцца ў камфортных умовах, у аптымальным мікраасяроддзі, толькі сярод равеснікаў — гэта вельмі спрыяльная атмасфера. Адначасова — пры наяўнасці такіх асобных будынкаў пачатковых школ на базе дзіцячых садкоў — мы здымем праблему гімназій. А яшчэ, я думаю, калі мы адкрыем некалькі новых гімназій у маладых мікрараёнах (гэта плануецца зрабіць у самы бліжэйшы час), то гэтая праблема перастане існаваць.

— Нашым чытачам, напэўна, будзе цікава даведацца, што зараз знаходзіцца ў вашай "рабочай папцы", якія задачы чакаюць свайго вырашэння ў бліжэйшай перспектыве.

— Зараз мы працуем над праграмай "Сталічная адукацыя-2". Спадзяемся, удасца знайсці іншыя, больш дзейсныя падыходы да вырашэння некаторых праблем. Нам трэба больш уважліва паглядзець на тое, што мы называем новымі адукацыйнымі тэхналогіямі. Лічу, трэба смялей заяўляць аб уласных дасягненнях у гэтай галіне. У нас шмат творчых настаўнікаў, якія працуюць па сваіх аўтарскіх праграмах, — трэба больш прапагандаваць і распаўсюджваць іх вопыт. Трэба ўсур'ёз заняцца праблемай адукацыйных стандартаў і якасці адукацыі, каб два медалі, якія атрыманы ў розных навучальных установах, не з'яўляліся (як гэта часам яшчэ бывае) зусім рознымі рэчамі. Плануем ушчыльную заняцца здароўем юных мінчан. У нас ужо ёсць добрыя напрацоўкі ў гэтай галіне. Наша бліжэйшая задача — укараненне ў работу школ здароўезберагаючых тэхналогій. Але я пра гэта ўжо казаў крыху раней...

Радуе, што Мінск наладжвае шчыльныя кантакты з Маскоўскім камітэтам адукацыі. У гэтым месяцы я ўжо двойчы пабываў у Маскве з такой нагоды: на сустрэчы і падпісанні дагавора аб супрацоўніцтве паміж Маскоўскім Камітэтам адукацыі і ўпраўленнем адукацыі Мінгарвыканкама, і ў складзе дэлегацыі, якая прымала ўдзел у днях Мінска ў Маскве. Думаю, наша супрацоўніцтва будзе плённым.

...Наогул, дэвізам да ўсяго, што робіцца (і плануецца рабіць надалей) нашым упраўленнем адукацыі, могуць быць словы В.І.Стражава: "Ад школы для ўсіх — да школы для кожнага". Сёння нам трэба думаць аб тым, што перад намі — канкрэтнае дзіця, і яму трэба стварыць камфортныя ўмовы для рэалізацыі яго магчымасцей.

Гутарыла Святлана СУБОЦІНА.

НА ЗДЫМКУ: М.С.Ціцянкоў.

Сотая вясна Настаўніцы

100 гадоў. Многа гэта ці мала? У гісторыі чалавецтва гэта толькі адно імгненне. А ў жыцці чалавечым — цэлая вечнасць.

Год назад 99-гадовая мінская настаўніца Рэгіна Карлаўна Бабковіч яшчэ магла спяваць, чытаць вершы. Гэта якраз той выпадак, калі чалавек менавіта жыве, а не дажывае. Радуецца сонцу, вясне, дзецям і ўнукам, незнаёмым людзям. Рэгіну Карлаўну памятаюць яе калегі, а былая вучаніца школы, дзе яна працавала завучам, настаўніца Тамара Трафімаўна Шалышка ўспамінае, што гэты чалавек мог ладзіць з усімі — і з калегамі, і з вучнямі. Што цікава — гэтыя якасці былі ўласцівы Рэгіне Карлаўне з маладосці. Сапраўды, настаўніцай трэба нарадзіцца.

У сталічнай школе № 1 Рэгіна Карлаўна пачала працаваць у 1929 годзе. А да гэтага была праца ў Бягосаўскай пачатковай школе на Віцебшчыне, Полацкім дзіцячым доме, дзіцячай калоніі. І ўсюды, акрамя педагагічнага майстэрства, патрэбны былі маладой настаўніцы такт, вытрымка, спагада.

Асноўная педагагічная дзейнасць Рэгіны Карлаўны была звязана з 15-й мінскай школай (былой, а не цяперашняй). І хоць ніколі гэтая сціплая жанчына не прагла ўзнагарод, як жартаўліва сказала яна сама, "у пяцідзесятыя гады яны на мяне пасыпаліся", — ордэн Леніна, ордэн "Знак Пашаны", медаль "За доблесную працу ў гады Вялікай Айчыннай вайны"...

Настаўнікам працаваў і муж Рэгіны Карлаўны Іван Фёдаравіч. Сустрэліся яны на Віцебшчыне ў 20-я гады. І пражылі разам аж семдзесят тры гады. Як успамінае дачка, гэта была вельмі дружная пара. З'яднала іх цяга менавіта да духоўных каштоўнасцей, ніколі не было ў доме спрэчак наконт матэрыяльных праблем. Іван Фёдаравіч захапляўся садаводствам — настаўніцкая сям'я мела невялікі ўчастак. А выхоўваліся ў сям'і, акрамя родных сына і дачкі, яшчэ і пляменнікі, ды і "цяжкія" падлеткі. Усяго шасцёра. Сапраўды, як ні банальна гэта гучыць, "шчасце было не ў грошах". Можа з гэтай прычыны і ўдалося захаваць Рэгіне Карлаўне і бадзёрасць, і аптымізм, і сілу духу. Інакш хіба пайшла б яна ў 60 гадоў спяваць у ветэранскім хоры Палаца прафсаюзаў?

Гляджу на партрэт Рэгіны Карлаўны ў 18-гадовым узросце. Прыгажуня з доўгай касой. Але вочы вельмі сур'ёзныя. Быццам адбілася ў іх прадчуванне, што нялёгкай будзе яе жыццёвая дарога. Нялёгкай, але такой цікавай, насычанай на падзеі, на сустрэчы з добрымі людзьмі. І кожны гістарычны этап стагоддзя праходзіў перад яе вачыма. У 1937 годзе не стала двух родных братоў, мужа сястры. Незадоўга да гэтага бацька, Карл Раймондавіч, сабраў сваіх шасцярых дзяцей у Ленінградзе, каб на схіле жыцця даць ім свой бацькоўскі наказ — "заўсёды быць сумленнымі і высакароднымі". У гады вайны — эвакуацыя ў Ашхабад, дзе вельмі нялёгка было ўладкавацца на працу. Але высокае майстэрства дапамагло і тут, за тысячы кіламетраў ад Радзімы. Цяжкімі былі і пасляваенныя гады.

"Няма ў маёй мамы помслівасці і злосці", — гаворыць пра Рэгіну Карлаўну яе дачка Людміла Іванаўна.

Цікава, што адна з маіх бабуль была таксама доўгажыхаркай. Лёс адмераў ёй 84 гады. І яе лепшымі рысамі былі дабрыня, шчырасць, любоў да людзей. Ніякія беды і выпрабаванні не змаглі перамагчы чалавека ў чалавеку. Гэта — агульная рыса пакалення пачатку дваццатага стагоддзя. І шмат чаму нам, маладым, але ўжо стомленым ад жыцця, трэба навучыцца ў гэтых людзей.

Бадзёрасці Вам, Рэгіна Карлаўна, і доўгіх год жыцця!

Ала ШАЎЦОВА.

Мінск і Масква — у адзінай адукацыйнай прасторы

Нядаўна адбыўся візіт у Мінск дэлегацыі Камітэта адукацыі Масквы.

Візіт адбыўся на аснове дагавора аб супрацоўніцтве і абмене вопытам у вырашэнні праблем адукацыі, які быў падпісаны паміж начальнікам упраўлення адукацыі Мінгарвыканкама М.І.Ціцянковым і старшынёй Камітэта адукацыі Масквы Л.П.Кезінай. Мэтай візіту было азнаямленне з вопытам работы сістэмы адукацыі беларускай сталіцы і вызначэнне перспектыў далейшага супрацоўніцтва.

Члены дэлегацыі сустрэліся з міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь В.І.Стражавым, пабывалі ва ўсіх раёнах горада, дзе азнаёміліся з арганізацыяй работы ва ўсіх тыпах адукацыйных устаноў Мінска, сустрэліся з кіраўнікамі адміністрацый усіх раёнаў беларускай сталіцы.

Быў праведзены "круглы стол" з работнікамі гарадскога ўпраўлення адукацыі.

Масквічы асабліва адзначылі высокі ўзровень работы пазашкольных устаноў Мінска, добрую арганізацыю мастацка-эстэтычнага выхавання і ўсяго выхаваўчага працэсу ўвогуле, што, па словах намесніка старшыні Камітэта адукацыі Масквы Л.Я.Курняшовай, з'яўляецца моцным бокам сістэмы адукацыі беларускай сталіцы. Яна адзначыла таксама выразную накіраванасць педагагічных калектываў мінскіх школ на развіццё здольнасцей дзяцей, на работу з адоранымі школьнікамі. Высокую ацэнку атрымала і арганізацыя дзіцячага харчавання. "Мы зацікаўлены ў наладжванні кантактаў паміж адукацыйнымі ўстановамі па профілях з мэтай абмену вопытам, аўтарскімі праграмамі, новымі адукацыйнымі тэхналогіямі, і ўвогуле ў фарміраванні адзінай адукацыйнай прасторы", — сказала Л.Я.Курняшова.

Плануецца наладзіць прамыя кантакты паміж вучнямі і настаўнікамі абедзвюх сталіц. Як сказала намеснік начальніка ўпраўлення адукацыі Мінгарвыканкама Т.А.Сезень, ужо ў чэрвені ў Маскву выедзе група мінскіх школьнікаў, а наша сталіца, у сваю чаргу, прыме масквічоў.

Святлана СУБОЦІНА.

Сталічная панарама

На першым Рэспубліканскім конкурсе лепшага педагагічнага вопыту ў галіне навучання правам чалавека першынство было прысуджана сталіцы. Першае месца заняў калектыў гімназіі № 1 Мінска, другое — настаўнік школы № 56 Мінска В.Балдзуеў і дырэктар гэтай жа школы А.Вішнеўскі (за праграму факультатыўнага курса "Грамадзянская адукацыя" і аднайменныя кнігу для вучняў і дапаможнік для настаўнікаў); трэцяе месца прысуджана калектыву Мінскага ВПВ электронікі. Журы адзначыла таксама матэрыялы з вопыту работы гімназій №№ 3, 12, 61, 130 і інш.

* * *

Пры цэнтры пазашкольнай работы Савецкага раёна Мінска створана і дзейнічае сацыяльна-псіхалагічная служба па папярэджанні ўсіх форм насілля над дзецьмі "Дзеці не для насілля" (Залатая Горка, 10, кв. 33, тэл. 239-74-69). Сюды могуць звярнуцца за дапамогай як бацькі, дзеці якіх пацярпелі ад розных форм насілля, так і тыя, хто хоча навучыцца абараняць сваё дзіця, а таксама праблемныя сем'і.

* * *

У гэтым годзе сталіца ўпершыню прысвоіла дзевяці сваім жыхарам званне "Мінчанін года". Сярод іншых гэтым званнем ганараваны і педагогі — Ірына Дарохіна, дырэктар дзіцячай харэаграфічнай школы Маскоўскага раёна, і яе муж і калега Станіслаў Дарохін.

* * *

З 2000 года ў Першамайскім раёне сталіцы пачалася рэалізацыя сістэмна-ролевага праекта "Ад сацыяльнай актыўнасці — да грамадзянскай сталасці". У ім удзельнічаюць дзіцяча-юнацкія грамадскія аб'яднанні школьнікаў раёна, актывісты асацыяцыі "Вясёлка", педагогі, бацькі. Работа вядзецца ў накірунках "Я і сям'я", "Я і калектыў", "Я і грамадства", "Я і сфера", "Я і свет".

* * *

Клуб ЗІПаПа (завочны інстытут пазітыўных паводзін), які быў створаны ў Мінскім Палацы дзяцей і моладзі ў 1997 годзе, разлічаны перш за ўсё на падлеткаў і моладзь 18-22 гадоў. Перад маладымі людзьмі гэтага ўзросту кожны дзень паўстаюць дзесяткі пытанняў і праблем, якія патрабуюць свайго вырашэння. У ЗІПаПа моладзь мае магчымасць абмеркаваць сур'ёзныя жыццёвыя сітуацыі, сумесна знайсці пазітыўнае выйсце з іх. У аснове дзейнасці клуба — праграма ЗІПаПа. Дарэчы, у 1998 годзе яна была прынята Еўрапарламентам у якасці праграмы навучальных семінараў у краінах паўднёва-усходняй Еўропы і цяпер ужо дзейнічае ў розных краінах. У аснову яе пакладзены сінтэз дасягненняў сучаснай педагогікі, псіхалогіі, пазітыўнай псіхатэрапіі, псіхадрамы. Унікальнасць клуба ЗІПаПа ў тым, што на яго занятках і пры правядзенні ток-шоу магчымы абмен жыццёвым вопытам паміж людзьмі розных узроставых і сацыяльных груп. Кожны ўдзельнік шоу не толькі знаходзіць рашэнне праблемы, не толькі мае магчымасць для ўзаемін з аднадумцамі і равеснікамі, але і сябе спрабуе ў ролі лідэра, вучыцца выступаць са сцэны, прымае ўдзел у тэлездымках, вучыцца самастойнасці. Наперадзе — стварэнне гарадской асацыяцыі клубаў ЗІПаПа.

Святлана СУБОЦІНА.

І яшчэ раз пра новыя адукацыйныя тэхналогіі

У "Асноўных накірунках развіцця нацыянальнай сістэмы адукацыі", зацверджаных Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 12 красавіка 1999 года за №500, адзначана, што найважнейшым фактарам удасканалення адукацыйнага працэсу, які ажыццяўляецца ў рамках рэфармавання агульнаадукацыйнай школы, з'яўляецца ўкараненне сучасных тэхналогій навучання.

У навучальных установах Мінска выкарыстанне, апрабацыя, укараненне новых і традыцыйных адукацыйных тэхналогій стала ўжо масавай з'явай. 33 агульнаадукацыйныя школы і навучальныя ўстановы новага тыпу з'яўляюцца рэспубліканскімі эксперыментальнымі пляцоўкамі па апрабацыі педагагічных інавацый, укараненні перадавых педагагічных тэхналогій. На базе 64 агульнаадукацыйных школ і гімназій вядзецца апрабацыя педагагічных інавацый згодна з загадам начальніка ўпраўлення адукацыі. Усяго 97 навучальных устаноў (ці 40 працэнтаў ад агульнай колькасці агульнаадукацыйных школ і навучальных устаноў новага тыпу) актыўна ўключыліся ў эксперыментальную работу, работу па апрабацыі і ўкараненні адукацыйных тэхналогій.

Найбольш папулярныя — тэхналогія развіццёвага навучання (яе апрабіруюць 35 школ і навучальных устаноў новага тыпу) і тэхналогія "Крок за крокам" (25 школ і навучальных устаноў новага тыпу). Акрамя навучальных устаноў, якія маюць афіцыйны статус па правядзенні эксперыментальнай работы, апрабацыі новых педагагічных тэхналогій, на базе цэлага шэрагу школ ідзе работа па выкарыстанні розных педагагічных тэхналогій ці іх элементаў. Шырока распаўсюджана выкарыстанне модульнай тэхналогіі, тэхналогіі праектнага навучання, адаптыўнай сістэмы навучання. Многія настаўнікі ўкараняюць у практыку сваёй работы элементы тэхналогіі "Крок за крокам", Дальтон-тэхналогіі, розных гульневых тэхналогій.

Сярод педагагічных калектываў, якія змаглі выйсці на рэзультатыўную апрабацыю новых адукацыйных тэхналогій, педкалектывы гімназіі №3, агульнаадукацыйнай школы №71 (працуюць па апрабацыі Дальтон-тэхналогіі), пачатковай школы №198, сярэдніх школ №№ 196, 25, 56, 45, 218, гімназіі №11 (апрабуюць тэхналогію "Крок за крокам"), гімназіі №2, агульнаадукацыйных школ №№ 174, 200, 191, 51 і многіх іншых, якія працуюць над укараненнем тэхналогіі развіццёвага навучання, гімназіі-каледжа №24, гімназіі №№7, 10, якія ўкараняюць тэхналогію навучання школьнікаў замежным мовам.

Укараненне новых тэхналогій навучання дае магчымасць паспяхова вырашаць галоўныя задачы, вызначаныя праграмай рэфармавання школы — рэалізацыя прынцыпу забеспячэння вучням умоў з улікам іх індывідуальных асаблівасцяў і магчымасцяў, дыверсіфікацыя адукацыйных паслуг, гуманізацыя адукацыі. Праз укараненне адукацыйнай тэхналогіі многія педагагічныя калектывы выходзяць на вырашэнне задач павышэння якасці адукацыі. З дапамогай новых адукацыйных тэхналогій вучань і настаўнік становяцца раўназначнымі партнёрамі ў працэсе навучання. З новымі адукацыйнымі тэхналогіямі педагогі многіх навучальных устаноў ствараюць аптымальныя ўмовы для сацыялізацыі асобы вучня, яе маральнага, інтэлектуальнага і творчага развіцця.

Аднак на шляху ўкаранення інавацый паўстае мноства праблем. Перш за ўсё гэта адсутнасць у шэрагу педагагічных калектываў разумення мэтазгоднасці выкарыстання той ці іншай новай тэхналогіі і як вынік — бяздумнае іх выкарыстанне. Часта новай педагагічнай тэхналогіяй называюць прымяненне асобных захадаў, форм, якія носяць разрознены характар, не звязаны паміж сабой і не даюць неабходнага эфекту. Пры вырашэнні пытання ўкаранення новай тэхналогіі не заўсёды ўлічваюцца думкі бацькоў аб неабходнасці такога новаўвядзення, здольнасці і магчымасці вучняў. Праблемай становіцца і той фактар, што ў асобных навучальных установах укараненне новай тэхналогіі, якая патрабуе для сваёй рэалізацыі наяўнасці цэлага пераліку спецыяльнага абсталявання, падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў, пачынаецца пры адсутнасці неабходнай вучэбна-матэрыяльнай базы.

Пры прыняцці рашэння аб укараненні ў навучальнай установе новай адукацыйнай тэхналогіі трэба кіравацца наступнымі ўмовамі:

1. Галоўным пунктам пры пераходзе на новую нетрадыцыйную тэхналогію павінен служыць тэзіс: "Галоўная фігура ў школе — вучань". Не дырэктар, не настаўнік, а вучань, для якога і існуе школа.

2. Галоўны элемент усякай тэхналогіі — непасрэдныя яе выканаўцы. Гэта значыць у навучальнай установе павінны быць прафесійныя кадры, спецыяльна падрыхтаваныя для апрабацыі, укаранення адукацыйнай тэхналогіі, якія маюць дакладнае ўяўленне не толькі пра сутнасць, але і пра вынікі такога ўкаранення.

3. Абавязкова павінен захоўвацца прынцып пераемнасці тэхналогій на розных этапах навучання вучня.

4. Дасканалая тэхналогія павінна быць безадходнай. Выкарыстанне адукацыйнай тэхналогіі не павінна ствараць для вучня перагрузак.

5. У навучальнай установе павінен быць інструментарый укаранення адукацыйнай тэхналогіі.

6. Павінна быць неабходнае матэрыяльнае забеспячэнне.

Для нармальнага ўкаранення новай адукацыйнай тэхналогіі патрэбна **якаснае кіраванне данным працэсам**. Кіраўніцкі цыкл павінен уключаць усе этапы — ад нараджэння ідэі, яе абгрунтавання, навукова-метадычнага забеспячэння да непасрэднай работы па апрабацыі новай тэхналогіі і яе ўкаранення. Вынікам кіраўніцкай дзейнасці павінна стаць праграма эксперыментальнай работы па апрабацыі адукацыйнай тэхналогіі, у якой акрэслены мэты, задачы, рабочую гіпотэзу, дзе апісваюцца вынікі, шляхі і сродкі іх дасягнення. Такім чынам, **першым этапам на шляху ўкаранення адукацыйнай тэхналогіі павінен стаць навукова-метадычны этап**.

Непасрэднаму ўкараненню і апрабацыі папярэднічае **арганізацыйны этап**. Падчас арганізацыйнага этапа вызначаецца сістэма кіравання эксперыментальнай работай па апрабацыі адукацыйнай тэхналогіі, дакладна размяжоўваюцца правы і абавязкі аб'ектаў і суб'ектаў кіравання, ажыццяўляецца падрыхтоўка педагагічных кадраў, рыхтуецца неабходная вучэбна-матэрыяльная база.

Пры падборы педагогаў, што ўдзельнічаюць у апрабацыі новай адукацыйнай тэхналогіі, неабходна ўлічваць іх асобасныя характарыстыкі. Адна і тая ж тэхналогія можа ажыццяўляцца рознымі выканаўцамі больш ці менш добрасумленна, дакладна па інструкцыі ці творча. Вынікі работы настаўнікаў будуць рознымі, аднак яны павінны быць блізкімі да некаторага сярэдняга значэння, характэрнага для гэтай тэхналогіі. Нельга дапускаць да апрабацыі новай адукацыйнай тэхналогіі непадрыхтаванага настаўніка. Нельга прымушаць настаўніка да такой работы.

Для паспяховай апрабацыі і ўкаранення сучаснай адукацыйнай тэхналогіі неабходна таксама, каб саюзнікамі педагогаў сталі бацькі вучняў. Партнёрства з бацькамі неабходна будаваць на тлумачэнні бацькам мэт, задач і шляхоў укаранення новай тэхналогіі. Толькі тады яны змогуць аказаць рэальную дапамогу педагогам навучальнай установы, у тым ліку і ў набыцці патрэбных вучэбных дапаможнікаў, абсталявання, матэрыялаў.

Наступны этап кіраўніцкага цыкла па апрабацыі і ўкараненні адукацыйнай тэхналогіі — **кантралюючы этап**. Ён ідзе **паралельна з этапам апрабацыі тэхналогіі**. Выдзяляюцца тры стадыі кантролю: пачатковая, прамежкавая, канчатковая. Абавязкова — параўнанне атрыманых вынікаў з кантрольнымі групамі. Формы кантролю могуць быць рознымі: анкетаванне вучняў і іх бацькоў, правядзенне кантрольных зрэзаў па розных вучэбных прадметах, арганізацыя ўзаемаправерак настаўнікаў школы і інш.

Вынік работы па апрабацыі і ўкараненні адукацыйнай тэхналогіі павінен абавязкова аналізавацца. **Апошні і, магчыма, галоўны этап** работы па апрабацыі новай тэхналогіі — **абагульняючы этап**. На гэтым этапе ў навучальнай установе рыхтуецца шэраг выніковых дакументаў, робяцца высновы аб выніках праведзенай работы, аб тым, ці мэтазгодна працягваць яе ў будучым.

Сучасныя педагагічныя тэхналогіі існуюць у канкурэнтных умовах і патрабуюць ад іх рэальнай эфектыўнасці па выніках і аптымальнасці па затратах.

У адукацыі Рэспублікі Беларусь абвешчаны сёння прынцып варыятыўнасці, які дае магчымасць педагагічным калектывам навучальных устаноў выбіраць і канструяваць педагагічны працэс па розных мадэлях. Вельмі важна, каб падчас апрабацыі сучасных адукацыйных тэхналогій мы кіраваліся галоўным прынцыпам — "Не нашкодзь", каб апрабацыя і ўкараненне новых тэхналогій не з'явілася данінай модзе, а сапраўды спрыялі вырашэнню галоўнай задачы — павышэнню якасці адукацыі.

Ала ФРАЛОВА,
начальнік аддзела агульнай сярэдняй адукацыі Мінскага гарадскога ўпраўлення адукацыі.

Свет па імені гімназія

"Маё цвёрдае перакананне: бесталанных дзяцей няма, ёсць дзеці, таленту якіх трэба дапамагчы раскрыцца. З чым са мною больш ці менш згодны 265 работнікаў гімназіі і 1136 яе вучняў", — сказала пры сустрэчы дырэктар 130-й мінскай гімназіі Вольга Васільеўна Клачкова. Стварэнне такіх умоў, пры якіх творчасць з магчымасці становіцца рэальнасцю, забеспячэнне высокай якасці адукацыйных паслуг і роўных магчымасцей — вось над чым працуе сёння гімназія.

Што дапамагае педагагічнаму калектыву ў гэтым? Шляхоў да пастаўленых мэт заўсёды як мінімум некалькі. Мне, напрыклад, адразу ў вочы кінуўся такі талент (ужо самой Вольгі Васільеўны і яе супрацоўнікаў), як шчырае жаданне сябраваць з цікавымі людзьмі. І ў выніку гімназія мае стасункі з навукоўцамі, дзеячамі мастацтваў, яркімі і творчымі людзьмі, якія дасягнулі поспеху ў сваёй прафесіі.

Дырэктар гімназіі В.В.Клачкова.

Для правядзення спецкурсаў і курсаў па выбары тут запрашаюцца не толькі лепшыя настаўнікі гімназіі (а сярод іх — кандыдаты навук, аспіранты, лаўрэаты гарадскога гранта і прэміі старшыні Мінгарвыканкама, аўтары праграм, падручнікаў і метадычных дапаможнікаў), але і выкладчыкі ВНУ. 130-я гімназія шмат гадоў супрацоўнічае з БДПУ імя М.Танка, Акадэміяй МУС, Акадэміяй музыкі, БДУ і інш. Канешне, "геаграфічны фактар", а менавіта тое, што гімназія знаходзіцца ў сталіцы, дзе больш магчымасцей, працей уступіць у кантакт з інтэлектуальнай элітай краіны — гэта немалаважна. Але важна і тое, што і гімназісты, і выкладчыкі хочуць сустракацца з прафесіяналамі экстракласа, хочуць вучыцца ў іх, запрашаюць да сябе. 130-я — вельмі кантактная гімназія, а стасункі з навукоўцамі — гэта не снабізм і не захапленне імем. Яны ствараюць у гімназічных сценах асаблівую атмасферу, інтэлігентнае асяроддзе, якое ўжо само па сабе вучыць не проста чытаць, а даследаваць, аналізаваць, цывілізавана і аргументавана весці палеміку адзін з адным, а таксама з настаўнікам ці навукоўцам, вучыць прымаць погляд іншага чалавека.

Адзін толькі пералік аўтарскіх спецкурсаў, што чытаюцца ў гімназіі, заняў бы занадта шмат месца. Экалогія, канструктыўныя стасункі, моўная фанетыка Амерыкі і Англіі, беларуская стылістыка і граматыка, польская мова, французскі этыкет, гісторыя рэлігіі, лацінская мова, стэнаграфія, эканоміка і менеджмент, французскі тэатр... Я не назвала і трэці, выпісала толькі тыя, якія "зачапілі" асабіста мяне. Здаецца, калі б была гімназісткай, пайшла б на ўсе толькі што пералічаныя курсы. А што тады казаць пра дзяцей, якім у гэтым узросце проста прыродай наканавана захапляцца, пры гэтым часцей за ўсё не беручы пад увагу тое, што жаданні і магчымасці (у сутках жа толькі 24 гадзіны) — не заўсёды супадаюць. Таму ўжо ў наступную хвіліну ў мяне варухнуліся сумненні. Многія дзеці могуць "нахапаць" сабе столькі ўсяго — і што далей? Альбо ўсё гэта паступова закінецца, альбо... У юнацкім узросце амаль немагчыма па-сапраўднаму зразумець каштоўнасць здароўя (столькі сіл бурліць у юным целе) — і ці не за кошт свайго арганізма будуць усе лепшыя дасягненні?

Але Вольга Васільеўна запэўніла, што такое ў гімназіі стараюцца выключыць. На ўроках псіхалогіі дзеці вывучаюць свае індывідуальныя асаблівасці — мыслення, памяці, увагі, уяўлення, пачуццяў. Гэта дапамагае выбраць правільны накірунак, бо каб развіваць свае здольнасці, трэба ведаць, што менавіта ў сабе развіваць. З дапамогай праектыўных методык псіхолагі праводзяць даследаванні на выяўленне крэатыўнасці. Складаецца структурная карта інтарэсаў, ствараецца дыяграма прыярытэтаў, з дапамогай якой гімназісты вызначаюць для сябе дзейнасць, у якой яны праявяць сябе найбольш эфектыўна.

Ідзе інтэграваны ўрок-ролевая гульня.

Псіхолагі ў гімназіі абавязкова праводзяць даследаванні на дазіроўку хатніх заданняў. Да таго ж — увага! — тут зроблены яшчэ адзін крок насустрач гімназістам: разгрузка вучэбных планаў (яны ў вучняў наогул індывідуальныя). А справа ў тым, што 130-я гімназія вырашыла праверыць замежную мадэль навучання, калі дзеці ў старэйшых класах выбіраюць некалькі прадметаў, асабліва патрэбных для сябе. Таму 10-11 класы гімназіі мультыпрофільныя, і кожны вучань выбірае свой асабісты профіль і 2 — 3 узроўні вывучэння прадмета: мінімальны, базавы і павышаны. Класы як пастаянныя калектывы захаваліся, але на кожны ўрок, такім чынам, ствараюцца часовыя групы. Гэта — больш рухомая і дынамічная мадэль, чым профільныя класы. Дзецям жа ўласцівы пераменлівасць, няўстойлівасць інтарэсаў, пошук. І мультыпрофільная мадэль навучання дае гімназістам магчымасць, паспрабаваўшы сябе ў розных профілях, выбраць свой.

* * *

Дапамагае вучням вытрымліваць напружаны гімназічны рытм яркі і цікавы адпачынак. У 130-й вельмі любяць святы. А яшчэ — музыку. І таму кожнае свята робяць музычным. Самым калектыўным відам творчасці ў гімназіі з'яўляюцца спевы. Больш як 900 гімназістаў вучацца ў класах з музычна-харавым ухілам і атрымліваюць пасля 9 класа пасведчанне аб заканчэнні музычнай школы. Гімназічная філармонія аб'ядноўвае творчыя калектывы і асобных выканаўцаў, якія выступаюць з канцэртнымі праграмамі перад педагогамі і аднакласнікамі, на прадпрыемствах, у бальніцах, інтэрнатах для інвалідаў і састарэлых. Але асабліва падабаюцца дзецям гімназічныя оперы. Іх оперны тэатр — прызёр Міжнароднага агляду дзіцячых оперных тэатраў у Германіі — запрашае ўсіх, хто жадае ўдасканальваць сваё харавое майстэрства і развіваць тэатральныя здольнасці. Сярод яго пастановак — "Муха-Цакатуха", "Калабок — калючы бок", опера "Заячы пірог", спектакль "Вогніва", "Варона і цукерка" і інш. Гонар гімназіі — ансамбль цымбалістаў, прызёр фестывалю 1997 года "Свет дзяцінства". Своеасаблівым водгукам на музыку з'яўляюцца і малюнкі, аплікацыі, выра-

Заняткі спецкурса "Свет пачынаецца з мяне".

бы з пластыліну, а ў старэйшых класах — рэцэнзіі, артыкулы, у якіх дзеці пішуць пра той ці іншы музычны твор, пачуты ў гімназіі, дома, у тэатры ці канцэртнай зале. На стэндах "У свеце музыкі" змяшчаюцца малюнкі, фатаграфіі, зробленыя падчас выступленняў, імёны пераможцаў музычных віктарын і конкурсаў, афішы, аб'явы аб канцэртах і сустрэчах.

З 2001 года ў свеце пачалося дзесяцігоддзе Культуры Міру. 130-я гімназія ўжо некалькі год працуе над рэалізацыяй аўтарскага праекта "Вучымся і вучым культуры міру" (у рамках праграмы ЮНЕСКА "На шляху да культуры міру"). Работа па гэтым праекце рэалізуецца праз творчыя калектывы, якія гасцінна запрашаюць да супрацоўніцтва ўсіх, хто цікавіцца тэатрам і музыкай, а таксама праз свабодныя стасункі і патокі інфармацыі. Я ўжо гаварыла, што 130-я — вельмі кантактная гімназія. І таму сябруе яна не толькі з навукоўцамі, а і са школьнікамі, і гімназістамі, падтрымлівае сувязі з настаўнікамі іншых краін. Кантакты для абмену ўстанаўліваюцца дзякуючы інфармацыі з перыядычнага друку, пасольстваў, Дома дружбы. Дзеці са 130-й гімназіі чатыры гады запар ездзілі да сваіх равеснікаў у Англію і прымалі ў сваіх сем'ях англічан з гімназіі г.Лестэры. Выкладчыкі пабывалі ў Германіі, у Вальдорфскай школе г.Браукшвайга. Шмат уражанняў засталося ад сустрэчы дзяцей і настаўнікаў у Францыі, Італіі, Германіі. У кожнай краіне свая культура, свае звычаі. У такіх стасунках дзеці ўвачавідкі ўпэўніваюцца, як важна, каб уся гэта разнастайнасць культур існавала ў атмасферы ўзаемаразумення, цярпімасці і салідарнасці.

* * *

Самая "гарачая кропка" ў гімназіі — актавая зала, прыгожа, урачыста і з густам аздобленая, занятая з ранку да вечара: рэпетыцыі, конкурсы, канцэрты. "Грошы на яе афармленне нам выдзелілі ў райвыканкаме пасля таго, як наш хор "Жуpавінка" заняў у 1991 годзе першае месца на Міжнародным конкурсе дзіцячых і юнацкіх харавых калектываў у Іспаніі (г.Кантаніграс), — гаворыць В.В.Клачкова. Потым былі яшчэ перамогі, і яшчэ, і яшчэ... Мы не просім дадатковых фінансавых сродкаў — мы проста паказваем, якія мы і што ўмеем..." Што ж, гэта, напэўна, самы лепшы падыход.

Святлана СУБОЦІНА.

Самая "зялёная" школа

Канешне, гэта 113-я школа з экалагічным ухілам (Фрунзенскі раён). Назвы вывучаемых прадметаў тут маюць прыстаўку "эка". І калі экафізіка, экабатаніка, экахімія гучаць больш-менш звыкла, то экалагічная матэматыка, экаінфарматыка, экаруская мова — інтрыгуюць...

У 113-й школе выдзяляюцца тры этапы экалагічнага навучання:

1 — 4 класы — "Экалагічная азбука". Спецкурс "Экалагічная граматыка".

5 — 7 класы — "Экалагічная школа". Факультатывы і спецкурсы "Планета Зямля ў люстэрку прыродазнаўчых навук", "Свет вакол нас", "Здаровы лад жыцця".

8 — 11 класы — "Экалагічны ліцэй". Спецкурс "Экалогія", дзе ідзе спецыялізацыя па двух профілях: хіміка-экалагічным і радыеэкалагічным.

Гэтыя веды ў XXI стагоддзі спатрэбяцца кожнаму з нас. Але тут даюць не толькі веды. Вучні 113-й азеляняюць паркі і закопваюць вогнішчы ля сцежкі здароўя "Дразды", патрулююць пажаранебяспечныя зоны, збіраюць корм для птушак і бяздомных жывёлін, лечаць бярозы, капаюць градкі ў Батанічным садзе... Яны знаходзяць свой асабісты шлях, як дапамагчы жывой прыродзе.

Адной з асноўных мэтаў гэтай школы з'яўляецца стварэнне ўмоў для аптымальнага развіцця (самаразвіцця) дзяцей і фарміравання экалагічнай культуры ў вучняў і педагогаў. І не менш 80 працэнтаў выпускнікоў профільных класаў выбіраюць прафесіі, непасрэдна звязаныя з профілем школы — яны становяцца студэнтамі хімічных і біялагічных факультэтаў БДУ, БДПУ, Медыцынскага універсітэта, БДТУ, МЭУ імя А.Сахарава. Члены навуковага таварыства вучняў з'яўляюцца актыўнымі ўдзельнікамі канферэнцый, пачынаючы ад раённых і заканчваючы прэстыжнымі міжнароднымі, дзе дасягаюць высокіх вынікаў. Але самае галоўнае — гэтыя дзеці выхоўваюцца экалагічна свядомымі. Яны пачынаюць разумець, што прырода — гэта зусім не "акаляючы свет" (тэрмін, які аўтаматычна ставіць чалавека ў цэнтр). Чалавек і любая іншая частка прыроды — поўнасцю раўнапраўныя; г.зн. яны маюць абсалютна роўныя правы на жыццё і развіццё. Як ні дзіўна, але навучыць гэтаму вельмі цяжка. Тлумачэнні тут амаль нічога не даюць. Раўнапраўнасць чалавека і ўсяго жывога можна толькі адчуць. І дапамагчы ў гэтым можа толькі той, хто жыве ў гармоніі са светам. Таму і галоўная задача, якая ставіцца 113-й школай — гэта выхаванне асобы, накіраванае на гарманізацыю яе адносін з акаляючым асяроддзем.

Сярод спецкурсаў навуковага таварыства вучняў 113-й школы, такіх, як "Зялёная школа", "Гідраэкалогія", "Сінаптычная метэаралогія" і іншыя, ёсць таксама спецкурс "Сацыяльная экалогія", дзе аб'ектам даследаванняў становіцца асоба чалавека, а вынікам — набытыя практычныя навыкі, развітыя асобасныя якасці. Наогул гэта вельмі прыгожая школа. З багатай калекцыяй флоры і фауны (якую даглядаюць самі школьнікі), з цудоўным зімовым садам... Ужо сёння вучні 113-й школы — наша эканадзея. А ў будучым тут плануецца стварыць вучэбна-выхаваўчы комплекс, які будзе ўключаць у сябе дзіцячы сад, пачатковую школу, базавую школу і экалагічны ліцэй. І для кожнага звяна навучання мяркуецца стварыць самастойную матэрыяльна-тэхнічную базу.

Святлана СУБОЦІНА.

Дванаццацігодка: прагноз станоўчы

Згодна з "Праграмай рэалізацыі рэформы агульнаадукацыйнай школы Рэспублікі Беларусь" загадам Міністэрства адукацыі ад 24 снежня 1997 г. у якасці эксперыментальных пляцовак быў зацверджаны шэраг агульнаадукацыйных школ, у лік якіх увайшла і наша 166-я школа. У краіне пачаўся першы этап эксперыментальнай работы па пераводзе агульнаадукацыйнай школы на новы змест адукацыі і 12-гадовы тэрмін навучання.

Асноўнай задачай этапу падрыхтоўкі да эксперыменту мы вызначылі павышэнне ўзроўню нарматыўна-прававога забеспячэння, г.зн. стварэнне дакументаў, якія адлюстроўваюць стратэгію і тактыку яго правядзення. Падрыхтавалі комплексна-мэтавую праграму кіравання інавацыйнымі працэсамі, адаптавалі да ўмоў эксперыменту статут школы, распрацавалі разнастайныя формы бягучай, кантралюючай, уліковай, справаздачнай дакументацыі.

Поспех укаранення любой інавацыі залежыць ад многіх фактараў. У сувязі з гэтым быў праведзены аналіз сітуацыі ў педкалектыве, вызначаны група падтрымкі, кадры, спрагназаваны магчымыя прычыны супраціўлення, прадумана палітыка ўключэння педагогаў у эксперымент. Вялікая ўвага нададзена падачы інфармацыі па рэфармаванні. У метадычнай рабоце з кадрамі на ўсіх узроўнях былі вывучаны канцэпцыя рэформы агульнаадукацыйнай школы, адпаведныя дакументы Міністэрства адукацыі, публікацыі ў СМІ, праведзены педчытанні, дыскусіі. Створана творчая група настаўнікаў - эксперыментатараў, у якую ўвайшлі таленавітыя педагогі, чыя дзейнасць з самага пачатку насіла творчы характар, а таксама маладыя настаўнікі.

Пяты, эксперыментальны, клас быў адкрыты ў 1998-99 навучальным годзе на конкурснай аснове. Працэс яго камплектавання аказаўся даволі складаным — у многіх вучняў быў нізкі ўзровень матывацыі да вучобы з павялічаным да 12 гадоў тэрмінам навучання, бацькоў хвалявала праблема магчымага прызыву ў армію юнакоў, якія заканчваюць школу ў 18 гадоў. Многія педагогі, бацькі, вучні сумняваліся, ці адбудзецца сапраўды істотнае памяншэнне вучэбнай нагрузкі і як гэта адаб'ецца на стане здароўя вучняў і якасці іх ведаў.

Прайшло два гады з пачатку эксперыменту, і мы адчуваем, што многія праблемы школа вырашае паспяхова. У першую чаргу мы заўважылі паляпшэнне здароўя вучняў і зніжэнне вучэбных нагрузак. Ужо да канца 1998-99 навучальнага года ўзровень агульных захворванняў (ВРІ, грып і інш.) у эксперыментальным класе быў амаль удвая ніжэйшы, чым у кантрольным. Крыху знізіўся ўзровень вучэбнай нагрузкі, паменшылася стамляльнасць школьнікаў — гэта пацвярджаюць дыягнастычныя даныя. Вучні эксперыментальнага класа трэці год навучаюцца ва ўмовах пяцідзённага вучэбнага тыдня, і мы бачым, што ўвядзенне дадатковага выхаднога дня спрыяльна ўплывае не толькі на здароўе школьнікаў. Павялічваецца колькасць вольнага ад вучобы часу. Дзеці маюць больш магчымасцей для выбару заняткаў па інтарэсах: логіка, камп'ютэрная граматa, гурток "Гаворым па-англійску", спартыўныя секцыі.

Эксперыментальныя класы з'яўляюцца аб'ектам пільнай увагі школьнай псіхолага-дэфекталагічнай і медыцынскай службаў, вучэбнай часткі, прадметных кафедраў, адміністрацыі.

У пятым, эксперыментальным, класе работа будавалася на аснове комплексна-мэтавай праграмы па пераемнасці навучання і выхавання на I-II ступені з мэтай папярэджання негатыўных момантаў падлеткавага крызісу і павышэння адаптацыйных магчымасцяў дзяцей, якія навучаюцца ва ўмовах эксперыменту.

Псіхолагі вывучалі класныя калектывы, узровень іх трывожнасці, праводзілі сацыялагічныя даследаванні, тэплінг-тэсты на вывучэнне асаблівасцяў нервовай сістэмы. Вынікі іх дзейнасці былі ўсебакова прааналізаваны, вызначаны наступныя канкрэтныя накірункі работы з дзецьмі, настаўнікамі, бацькамі.

Падчас кіравання эксперыментам па апрабацыі мадэлі агульнаадукацыйнай сярэдняй школы з 12-гадовым тэрмінам навучання і актыўнага ўдзелу ў даследча-эксперыментальнай рабоце самую сур'ёзную ўвагу мы надаём захаванню пераемнасці лепшых адукацыйных традыцый школы з адначасовым яе рэфармаваннем, пераўтварэннем на аснове творчага асэнсавання і ўліку як айчыннага, так і перадавога замежнага вопыту.

Хацелася б адзначыць, што па ініцыятыве Нацыянальнага інстытута адукацыі сацыёлагамі было праведзена апытанне вучняў 7 класа і членаў творчай групы настаўнікаў-эксперыментатараў па праблемах сацыякультурнай дзейнасці. Гэта дало магчымасць акрэсліць задачы этычнага і эстэтычнага выхавання дзяцей, далучэння іх да пазакласнай работы такой накіраванасці, ліквідацыі дысбалансу паміж ацэнкай і самаацэнкай дзяцей і інш.

Важна зазначыць, што стаўленне бацькоў да эксперыментальнай работы ў школе неадназначнае. Гэта зразумела і тлумачыцца, у першую чаргу, розным узроўнем іх псіхолага-педагагічнай культуры. Аднак у ацэнцы ўмоў, што ствараюцца школай для ўдзельнікаў эксперыменту, яны аднадушныя: больш як 70 працэнтаў апытаных задаволены стаўленнем педагогаў да дзяцей, лічаць пасільнай вучэбную нагрузку, заўважаюць паляпшэнне самаадчування дзяцей і, самае галоўнае, павышэнне іх цікавасці да вучобы, да больш глыбокага авалодання ведамі.

З аптымізмам ставяцца да эксперыменту і педагогі, якія ў ім задзейнічаны. Падчас анкетавання па праблеме "Сацыяльныя чаканні і прагноз наступстваў ажыццяўлення рэформы агульнаадукацыйнай школы ў Рэспубліцы Беларусь", ініцыіраванага НІА, яны аднадушна выказалі думку, што прагноз сацыяльных наступстваў рэформы ўвогуле станоўчы. Разам з тым настаўнікі гавораць пра неабходнасць наладжвання зусім іншых узаемін школы з сям'ёй, змянення парадку прыёму ў школу, яе фінансавання і матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння.

Усебаковы аналіз першых вынікаў рэфармавання школы дае магчымасць усім удзельнікам эксперыменту спадзявацца, што наша беларуская сістэма адукацыі ў выніку рэформы будзе адпавядаць не толькі лепшым еўрапейскім і сусветным стандартам, але і дасць магчымасць забяспечыць далейшае павышэнне ўзроўню жыццядзейнасці школы, якасці навучання і выхавання вучняў.

Святлана КАМЯНКОВІЧ,
намеснік дырэктара па вучэбна-метадычнай рабоце сярэдняй школы №166 Мінска.

Стандарты і якасць сталічнай адукацыі

Таямнічая "сутнасць" гімназіі-каледжа мастацтваў № 26

З навучальным комплексам гімназіяй-каледжам мастацтваў № 26 мяне нітуюць уласныя ўспаміны. У 1993-94 гадах, будучы студэнтам апошніх курсаў філфака, я тут праходзіў педагагічную практыку і выкладаў пяцікласнікам (тады яшчэ проста мастацкага ліцэя) беларускую мову і літаратуру. Што засталося ад тагачасных згадак? Дасціпныя актыўныя дзеці, іх шчырая зацікаўленасць у маім прадмеце, мора не па-дзіцячы сур'ёзных пытанняў, лес узнятых угору рук, полымя запаленых вочак і... яшчэ тое, як хуценька, нібыта баючыся спазніцца, яны, пяцікласнікі, беглі пасля маіх урокаў на ўрокі выяўленчага мастацтва.

У 1999 годзе, ужо ўзначальваючы часопіс творчай моладзі "Першацвет", пры падрыхтоўцы мастацкіх старонак чарговага нумара я нечакана наткнуўся на знаёмыя прозвішчы ў подпісах дзіцячых малюнкаў: Насця Броўка, 16 гадоў; Алена Касцюковіч, 17 гадоў; Вера Гілевіч, 16 гадоў; Ганна Гульцова, 16 гадоў і г.д. Мастацкі ўкладыш тады быў прысвечаны 200-годдзю з дня нараджэння Адама Міцкевіча; мы так і напісалі ўверсе: "Малюнкі навучэнцаў мінскай школы-ліцэя № 26 на тэму "Мае ўражанні ад творчасці А.Міцкевіча". Часопіс той і цяпер ляжыць, як кажуць, у мяне пад рукой, я часта ўглядаюся ў тыя дзівосныя фарбы й лініі, створаныя маімі былымі і ўжо, напэўна, адзінымі вучнямі: лёс "выкрутнуў" мяне ў журналістыку, іх "вылучыў" у мастацтва, а тое колішняе, непадробнае здзіўленне ад чысціні й прыгажосці, якое гэтак апаноўвала мяне — студэнта, паўтарылася, нібыта і павінна было паўтарыцца, ізноўку — праз пяць гадоў...

...Мяжа стагоддзяў, а менавіта гэтая пара-тройка гадоў — 1999, 2000, 2001, запомніцца ў гісторыі нашай адукацыі, апроч усяго астатняга-знамянальнага, яшчэ і юбілеямі многіх навучальных устаноў новага тыпу — першапраходцаў у пераходзе да школы абсалютна новага ўзроўню і якасці навучання. Не выключэнне тут і навучальны комплекс гімназія-каледж № 26, які натуральна "вырас" з Мінскага мастацкага ліцэя пры Беларускай акадэміі мастацтваў, пачатак якому дала школа № 26 з мастацкім ухілам у 1991 годзе. Аднак не хацелася б у дачыненні да гэтай навучальнай установы абмяжоўвацца прызнаннем юбілейных лічбаў. Хацелася б зазірнуць у сутнасць: а чаму? Як?..

— Калі я прыйшла на пасаду дырэктара (гэта было ў 1980 годзе), школа мела статус мікрараённай, — узгадвае дырэктар установы Зоя Міхайлаўна Паўлава. — Не было і дапрафесійнай падрыхтоўкі. Праз год мне ўдалося дамагчыся, каб дазволілі прымаць таленавітых дзяцей з усяго горада. Павялічылася якасць падрыхтоўкі, школа стала унікальнай. І калі ў 90-я пачалі з'яўляцца ліцэі новага тыпу, аказалася, што мы ўжо маем і базу, і кадры. Калі мы перасяліліся ў новае памяшканне, я пайшла да рэктара Акадэміі мастацтваў Васіля Пятровіча Шаранговіча і сказала: "Хопіць нам працаваць: мы варымся ва ўласным соку. Давайце будзем супрацоўнічаць". З прарэктарам Леанідам Язэпавічам Дзягілевым мы звярнуліся ў адміністрацыю з прапановай стварыць пры Акадэміі мастацкі ліцэй на базе 26 школы, і ў 1991 годзе ён стаў. Будучы ўжо ліцэем, фактычна працавалі па праграме гімназіі-каледжа. Але выпускнікі не атрымлівалі дыплома аб сярэдняй спецыяльнай мастацкай адукацыі. Цяпер яны зраўнаны ў правах з выпускнікамі іншых каледжаў. А што датычыць перспектыў, то яны заўсёды ёсць і адкрываюцца пасля кожнай удалай выставы. У нас вялікія патэнцыяльныя магчымасці ў развіцці школы, мы імкнёмся стаць адным з еўрапейскіх цэнтраў мастацкай адукацыі і выхавання.

Высновы Зоі Міхайлаўны пра "вялікія патэнцыяльныя магчымасці" — гэта не проста словы. За імі стаіць цэласная, глыбока прадуманая і выпакутаваная сістэма мастацкага выхавання з усімі адпаведнымі ёй пераходнымі этапамі: стымуляванне творчай актыўнасці навучэнцаў, прапаганда і папулярызацыя дзіцячай мастацкай творчасці, работа з мастацкі адоранымі дзецьмі і дапамога ім у творчым станаўленні, садзейнічанне міжнароднаму абмену дасягненняў і ідэй з іншымі навучальнымі ўстановамі. 16 траўня 2000 года ў гімназіі-каледжы адкрылася дзіцячая мастацкая галерэя. Яна пабудавана па індывідуальным праекце (мае дзве залы, што дазваляе праводзіць як тэматычныя, так і персанальныя выставы) і прыстасавана для правядзення выстаў жывапісу, графікі і твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Толькі за апошнія тры гады навучэнцамі гімназіі-каледжа было праведзена 18 выстаў дзіцячай творчасці, у тым ліку некалькі рэспубліканскіх, і адна міжнародная.

Пералік тых міжнародных праграм, конкурсаў, абменаў, у якіх прымаюць актыўны ўдзел навучэнцы 26-й гімназіі-каледжа і, што вельмі важна, становяцца там лепшымі, сапраўды не можа не ўражваць. І, ведама ж, галоўная заслуга ў поспехах навучэнцаў установы належыць іх выдатным педагогам. У школе працуюць 92 настаўнікі, з іх 42 — мастакі-выкладчыкі, сярод якіх ёсць такія вядомыя і паважаныя ў прафесійным асяроддзі майстры як Алена Карповіч, Марына Лагунова, Вольга Навагран, Ніна Кузняцова, Святлана Данская, Лілія Сілівёнак, Абрам Куцікаў, Генадзь Сухамлінаў і іншыя.

— Настаўнік павінен адчуваць час і дзяцей, якія таксама змяніліся ў параўнанні са школьнікамі 70-х гадоў, — працягвае Зоя Міхайлаўна. — Педагог з ранейшымі ўяўленнямі і падыходамі да вучняў у нашай школе працаваць не зможа. Гэта павінен быць прафесіянал, які валодае сучаснымі ведамі і методыкамі. І абавязкова любіць дзяцей. Настаўнік павінен бачыць кожнае дзіця, таму што мы працуем на раскрыццё здольнасцяў і асобы кожнага вучня. На шчасце, наша школа гэта дазваляе. Сёння ў грамадстве фарміруецца культ адукацыі. І дзеці разумеюць, наколькі важныя веды, каб выжыць у сучасным свеце. У нашай школе — культ мастацкай адукацыі. Вучань хварэе, але на "ізо" прыйдзе...

Між тым, пытанне адносна таго, якім мусіць быць настаўнік у навучальных установах творчага профілю, прадугледжвае яшчэ шэраг перадпытанняў і з'яўляецца ключом сапраўднай праблемы: ці кожны мастак можа быць настаўнікам? І наадварот, ці абавязкова настаўнік для таго, каб выхаваць вялікага мастака, павінен быць такім сам? І ўрэшце, ці магчыма наогул "вывучыць чалавека на мастака", маючы на ўвазе не толькі адмысловыя спосабы, а неардынарнае творчае мысленне?..

— Прафесія настаўніка-мастака складаецца з супярэчнасцяў, — адказвае выкладчык жывапісу, малюнка і кампазіцыі, член Саюза мастакоў Беларусі Алена Карповіч. — Кожны мастак непаўторны, кожны — індывідуальнасць. А тут яму трэба перадаваць сваю творчасць. Звычайна бытуе такая думка, што добры мастак — дрэнны настаўнік. Бо для таго, каб вучыць іншых, трэба перш за ўсё аб'ектыўна ставіцца да ўласнай творчасці, вучыць быць аб'ектыўным. З іншага боку, калі настаўнік змо-жа захаваць індывідуальнасць і ў сабе, і ў вучні, атрымаецца рэдкае спалучэнне творцы і педагога. Зрэдку ж, каб нас для гэтага патрэбна, трэба, перш за ўсё, быць вельмі шчыра, наступіць на горла ўласнай песні. Відаць, гэты прынцып сапраўдны не толькі для мастакоў. Я ведаю такіх педагогаў, якія, нават калі прыдумаюць штосьці цікавае, вучню нікому пра гэта не скажуць. Гэта эгаізм у мастацтве. Але наогул-такі прыгожая з'ява: непаўторнасць творчасці — гарантыя прагрэсу.

На пытанне, ці цяжка бывае працаваць настаўніку з творчым вучнем, асабліва калі яго ўласная творчая манера пачынае ісці ўразрэз са светапоглядам яго настаўніка, Алена Карповіч шчыра прызнаецца:

— Бывае, я не магу зразумець творчасць вучня, не хапае майго досведу і дужэйшых запытаў — мастацтва ж бязмежнае, і я не ўсёабдымны чалавек, — прызнаюць, гэты вучань пойдзе далей з іншымі настаўнікамі. І я стараюся заўсёды разгадаць гэтую таямнічую "сутнасць" — прапаноўваю паспрабаваць розную тэхніку, па-іншаму паглядзець на мадэль, ды хоць дагары нагамі малюнак паставіць, абы толькі абудзілася творчая фантазія, толькі б дала штуршок для далейшага шляху ў мастацтве...

...Калісьці ў дарэвалюцыйнай Расіі адзін вядомы прафесар мастацтваў гаварыў сваім студэнтам прыблізна наступнае: "Я не змагу вас навучыць пісаць вершы, але я магу навучыць разбірацца, дзе ёсць паэзія, а дзе не". Я думаю, у гэтым сэнсе, зразумела, у рамках мастацтва, выкладчыкі навучальнага комплекса гімназіі-каледжа мастацтваў № 26 пайшлі куды далей за настаўніка сваіх студэнтаў. Сакрэт у тым, што яны вучаць "адчуваць шостай" — НАВУЧЫЦЬ, а ў сэнсе гэтага, і дзеці жывуць у гімназіі-каледжы адным клопатам — творчым — і тая ж Алены Карповіч, педагогамі не становяцца мастацтва — бо іх такія прафесіяналы пранесці дадому, па-сапраўднаму, спрактыкаваных.

І тое, як нараджаецца ў сценах гімназіі-каледжа № 26 ісціна, пакуль не ведае ніхто. Як гэта і павінна быць у мастацтве.

Мікола ЧЭМЕР.

Казімір ФАРЫНО: Навучанне павінна быць цяжкім, але пасільным і цікавым для дзяцей

Так атрымалася, што яе вялікасць выпадковасць, як ні дзіўна, найлепшым чынам вызначыла жыццёвы і прафесійны лёс дырэктара мінскай політэхнічнай гімназіі Казіміра Сцяпанавіча Фарыно. У Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя А.М.Горкага на фізіка-матэматычны факультэт ён трапіў выпадкова (пасля размовы з сябрам, ужо студэнтам гэтага інстытута).

Сустрэча з таленавітым выкладчыкам, акадэмікам М.М.Сіратой (выпадкова ці не?), вызначыла захапленне студэнта навукай, а першыя даследаванні і ўдзел у студэнцкіх канферэнцыях, семінарах, сімпозіумах адкрылі перспектывы паступлення ў аспірантуру.

Выпадкова ён атрымаў накіраванне на працу настаўнікам у сталічную школу-інтэрнат № 5 для дзяцей-сірот і перамяніў свой лёс, кіруючыся цікавасцю менавіта да педагагічнай дзейнасці. А на гэты яго інтарэс аказаў уплыў вядомы ў Беларусі настаўнік-метадыст Сямён Львовіч Вальштэйн (будучы студэнтам, К.Фарыно пазнаёміўся з ім на практыцы ў школе, дзе Сямён Львовіч праводзіў эксперымент у класах з паглыбленым вывучэннем фізікі).

Вопытны педагог навучыў маладога настаўніка асновам методыкі выкладання прадмета, рашэнню і складанню задач па фізіцы. Потым ужо ў школе-інтэрнаце гэтае няпростае паглыбленне ў прафесію прадоўжыла з ім намеснік дырэктара Надзея Васільеўна Свірыд.

Такім чынам, выпадковасці пераўтвараліся ў заканамернасці, і Казімір Сцяпанавіч Фарыно ўдзячны лёсу за гэтыя пераўтварэнні. Цяпер ён як кандыдат педагагічных навук і дырэктар політэхнічнай гімназіі ў сваёй штодзённай працы з вучнямі, настаўнікамі ў поўнай меры рэалізуе свае як навуковыя, так і педагагічныя задумы.

Мая размова з дырэктарам пачалася ў ягоным кабінеце, і праз хвіліну-другую думкі Казіміра Сцяпанавіча літаральна захапілі мяне. Было цікава. І вось што з гэтага атрымалася.

Пра незаслужана забыты політэхнізм і фарміраванне адаптыўнага асяроддзя ў навучанні

— Ідэя стварэння аўтарскай школы ўжо даўно хвалявала і захапляла мяне як педагога. У аснову яе я паклаў незаслужана забыты адзін з вядучых прынцыпаў навучання — політэхнізм (фарміраванне здольнасці арыентавацца ў сучаснай тэхніцы і тэхналогіі, набыццё базавых эканамічных, тэхнічных, гуманітарных ведаў і вырашэнне задачы спалучэння навучання з вытворчай працай).

Рэалізацыя гэтай ідэі пачалася з паступовага пераводу сярэдняй школы № 6 у рэжым якасна новага развіцця пры актыўнай падтрымцы мяне як дырэктара ў першую чаргу вучнямі, іх бацькамі, а потым і педагогамі. Праз тры гады школа атрымала статус політэхнічнай гімназіі. Сваю працу над стварэннем гімназіі мы пачалі з пабудовы мадэлі як канчатковага прадукта развіцця, а дакладней, высветлілі, якога ж выпускніка павінна рыхтаваць наша навучальная ўстанова, якім патрабаванням ён абавязаны адпавядаць. І зразумелі, што гэты малады чалавек павінен мець функцыянальную адукаванасць, якая ўключае ў сябе: эканамічныя, політэхнічныя, экалагічныя, гуманітарныя веды, камп'ютэрную граматнасць, дапрофільную арыентаванасць. Зыходзячы з гэтых патрабаванняў мы і пачалі арганізоўваць навучальна-выхаваўчы працэс, праводзячы карэкціроўку вучэбных планаў з эксперыментаванымі праграмамі.

За трынаццаць гадоў мы прайшлі шлях ад арганізацыі сістэмы метадычнай дзейнасці метадычных аб'яднанняў да пераўтварэння іх у прадметна-цыклавыя камісіі, навучальна-метадычныя кафедры. У гімназіі створана мадэль сваёй адметнай навукова-метадычнай работы. Сёння ў нас ёсць прававая база для ўкаранення яе асноўных ідэй у практычную дзейнасць. Поспех гімназіі быў закладзены ўжо тады, калі для дзяцей 4-6 гадоў мікрараёна была створана нядзельная школа, якая дала магчымасць педагогам станоўча ўплываць на бацькоў будучых гімназістаў, разам з імі пачаць якасна новую падрыхтоўку вучняў.

У політэхнічнай гімназіі дзейнічае двухступеньчатая структура навучання: на першай ступені (5-8 класы) праводзіцца дапрофільная падрыхтоўка вучняў, на другой (9-11 класы) — профільнае навучанне па такіх накірунках як фізіка-тэхнічны, эканамічны, экалагічны. Гімназісты маюць магчымасць авалодаць асновамі камп'ютэрнай граматнасці, набыць навыкі лабаранта-праграміста, тэхніка-чарцёжніка, вывучыць 2-3 замежныя мовы і атрымаць веды па сусветнай культуры. Паспяхова дзейнічае дагавор аб супрацоўніцтве кафедраў політэхнічнай гімназіі з кафедрамі некаторых ВНУ Мінска (БПА, БДУ, міжнароднага радыёэкалагічнага інстытута імя А.Сахарава). Такім чынам, наладжана навуковае, метадычнае і педагагічнае ўзаемадзеянне, стварэнне і апрабацыя структурнай сістэмы бесперапыннай політэхнічнай падрыхтоўкі вучняў з 9 класа. Распрацаваны і ўкаранёны ў практыку аўтарскія праграмы па экалогіі, эканоміцы, тэхнічнай творчасці, прыродазнаўстве, арганізавана праца курсаў па выбары, факультатываў, гурткоў і заняткаў па інтарэсах.

Факты сведчаць

За дзесяць гадоў гімназію скончылі 1,5 тысячы дзяцей, 1320 выпускнікоў атрымалі вышэйшую адукацыю, 8 — скончылі педагагічныя ВНУ і прыйшлі працаваць у гімназію настаўнікамі.

Штогод юныя гімназісты становяцца пераможцамі, лаўрэатамі і дыпламантамі шматлікіх прадметных алімпіяд, конкурсаў вучнёўскіх канферэнцый і інш.

Пра стандарт, вучэбны план, праграмы і перагрузкі ў навучанні

— Сёння мы ўносім свае прапановы ў рэфармаванне адукацыі. У прыватнасці, лічым мэтазгодным звярнуць увагу на карэкцыю зместу адукацыі зыходзячы з канчатковай мэты — якім павінен быць выпускнік, каб ён адпавядаў сучасным запатрабаванням грамадства. Адна з нявырашаных праблем рэформы — неадпаведнасць і няўзгодненасць трох галоўных кампанентаў — стандарта, вучэбнага плана і распрацаваных праграм, якія маюць тры ўзроўні: базавы, павышаны і паглыблены. Зразумела, што вучэбны план павінен захоўваць базавыя веды, не быць перанасычаным, мець аптымальную колькасць гадзін. Аднак у самім вучэбным плане ўведзены стандарт па кожным прадмеце, які на "выхадзе" выпускніка са школы не адпавядае ні плану, ні праграмам. Што ўяўляе сабой стандарт? Калі ёсць тры ўзроўні адукацыі, павінны быць і адпаведныя тры ўзроўні стандартаў. Адсутнічае інструментарый адсочвання, як стандарт дзейнічае ў навучальнай установе. Адсюль і пытанні — амаль што невырашальныя.

Прадмет асобнай размовы — навучальная перагрузка і пагаршэнне здароўя вучняў быццам бы ў сувязі з ёю. Скажыце, ці ёсць хаця б адно даследаванне навукоўцаў, якое б канстатавала негатыўнае ўздзеянне вучэбнага плана на здароўе дзяцей? Так, неабходна аптымальная колькасць гадзін, адведзеных на ўрокі. Аднак вучань павінен атрымаць веды, дастатковыя для таго, каб прадоўжыць адукацыю ў ВНУ. Калі я, педагог-прафесіянал, граматна праведу ўрок (з глыбокім веданнем індывідуальных асаблівасцей дзяцей, з улікам іх інтарэсаў, мыслення, уяўленняў, трох узроўняў дзейнасці — рэпрадуктыўнага, пошукавага, творчага), я арганізую навучальную дзейнасць так, што па каэфіцыенту разумовай працаздольнасці вучняў гэты ўрок будзе ідэальным і ў той жа час гуманным у адносінах да іх здароўя. Удалае такое педагагічнае ўзаемадзеянне, якое стварае зону актыўнай навучальна-пазнавальнай дзейнасці. Калі гэтай зоны недастаткова — дзецям нецікава, а значыць і цяжка вучыцца.

Тут ужо многае залежыць ад прафесійнага ўзроўню настаўніка, яго творчага падыходу да працы.

Калі я менш ведаў, як ні парадаксальна, чамусьці лічыў, што ўсё ведаю. Сёння ж я штодзённа займаюся самаадукацыяй, даследаваннямі ў галіне педагагічнай навукі — і ў мяне ўзнікае больш пытанняў, чым учора. Я глыбей разумею сутнасць некаторых з'яў і праблем, пачынаю па-іншаму ацэньваць як сваю дзейнасць, так і працу калег.

Факты сведчаць

У гімназіі працуе больш як 200 педагогаў, з іх 55 маюць вышэйшую катэгорыю, 63 — першую. Дзесяць кандыдатаў педагагічных і тэхнічных навук з розных ВНУ выкладаюць спецкурсы гімназістам. Ёсць сярод педагогаў магістры, а настаўнік матэматыкі Дзмітрый Чарапко выйшаў у суперфінал рэспубліканскага конкурсу "Настаўнік года-2001". Дырэктар гімназіі абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму "Педагагічныя асновы арганізацыі навукова-метадычнай дзейнасці ў навучальнай установе новага тыпу", з'яўляецца дацэнтам кафедры педагогікі акадэміі паслядыпломнай адукацыі.

Пра ўплыў мас-медыя, соцыуму на выхаванне дзяцей і стаўленне дзяржавы да настаўніка

— Скажыце, ці ведаеце вы педагагічныя навуковыя публікацыі, якія б узнімалі адну з самых злабадзённых праблем — уплыў сродкаў масавай інфармацыі і камунікацыі, соцыуму на выхаванне сучасных дзяцей? У своеасаблівым трохкутніку школа — медыя — соцыум сёння пераважнае месца ў інтарэсах дзяцей займае самая масавая медыяадукацыя. Яе нельга выключыць з жыцця, але кіраваць ёю магчыма і неабходна.

І ўзнікае пытанне: "А якім павінен быць педагог, каб супрацьстаяць адмоўнаму ўплыву мас-медыя, соцыуму на выхаванне дзяцей?" На маю думку, высокапрафесійным майстрам, цікавым для вучняў, здольным павярнуць іх у бок навучання і асабістага развіцця, захапіць важнымі і значнымі справамі, каб у іх паявілася жаданне не страчваць дарэмна час на пустое бавленне ля тэлевізара, у сумніўных вулічных кампаніях падлеткаў. І тут праглядваецца праблема фарміравання ў школе адаптыўнага асяроддзя, камфортнага і спрыяльнага для навучання і выхавання дзяцей. Сапраўдны педагог-прафесіянал выхоўвае самім ладам свайго жыцця, паводзінамі, узаемінамі. Але ці мае ён права навязваць свой пункт гледжання, ацэнку той ці іншай з'явы ў грамадстве вучню? Ён можа выказваць свае меркаванні, прапаноўваць, заахвочваць, арганізоўваць дыскусію, маральным аўтарытэтам уздзейнічаць на дзіця.

Рэформа не будзе паспяховай, пакуль дзяржава не зверне ўвагу на педагога як на галоўную дзеючую асобу ў сістэме адукацыі, на прэстыж яго працы, на сацыяльны і маральны статус у грамадстве.

Факты сведчаць

У політэхнічнай гімназіі створана адметная сістэма навучальна-выхаваўчай работы з вучнямі: у цесным кантакце з сацыяльнымі педагогамі, псіхолагамі паспяхова працуе інстытут вызваленых класных кіраўнікоў. Гімназісты маюць магчымасць у поўнай меры задаволіць усе свае адукацыйна-выхаваўчыя запыты. На развіццё творчых, тэхнічных, інтэлектуальных здольнасцей накіравана дзейнасць цэлай сістэмы клубаў, гурткоў, тэатральных студый, 68 курсаў па выбары. Дзеці актыўна займаюцца спортам, тэхнічнай творчасцю. Інтарэсы гімназістаў фарміруюцца ў сістэме дапрафесійнай падрыхтоўкі і зарыентаваны на працяглую дзейнасць у галіне экалогіі, эканомікі, на працу ў вучэбна-вытворчых майстэрнях. Фарміраванне адаптыўнага асяроддзя, спрыяльнага і камфортнага для развіцця, ажыццяўляецца на кожнай ступені навучання гімназістаў. У перспектыве — будаўніцтва яшчэ аднаго навучальнага комплексу з двума басейнамі, спартыўнымі заламі.

Пра рэйтынгавую ацэнку, экзамены ў ВНУ і сучаснага гімназіста

— Ужо шмат гадоў я працую з вучнямі, выкарыстоўваючы рэйтынгавую сістэму ацэнкі ведаў. Калі да мяне на ўрок вучань прыходзіць недастаткова падрыхтаваным, я даю яму магчымасць самому ацэньваць свае веды — ставіць "0" у спецыяльным журнале. Але вучань ведае, што ён павінен адпрацаваць гэту тэму і атрымаць за яе станоўчую адзнаку.

У мяне ёсць радыкальная прапанова: адмяніць усе ўступныя экзамены ў ВНУ. У школе праводзіць тры дзяржаўныя выпускныя экзамены па асноўных прадметах, а па астатніх — дзяржаўнае тэсціраванне. Выпускнік, які паступае ў ВНУ, прадстаўляе свой атэстат, а прыёмная камісія бярэ на ўлік ацэнкі, напрыклад, па чатырох прадметах (2 — галоўныя, 2 ці 3 — профільныя для інстытута) і арганізуе рэйтынгавае залічэнне абітурыентаў. Такім чынам павышаецца давер да настаўніка, які ацэньваў веды вучня ў школе, не патрэбна рэпетытарства, знікае некарэктнасць у адносінах да ведаў, а самае галоўнае — мы пазбавім нашых дзяцей ад стрэсавых сітуацый, якія непазбежны пры бясконцых іспытах (за месяц выпускнік прыкладна дзевяць разоў выпрабоўвае сваё псіхічнае здароўе).

Патрэбна павысіць давер да школы і павялічыць яе адказнасць за якасць ведаў вучняў. Думаю, што з'езд настаўнікаў многія праблемы адукацыі (у тым ліку сістэму адзнак і паступлення ў ВНУ) павінен паставіць у цэнтр увагі і выпрацаваць перспектыўны погляд на іх вырашэнне.

Самае вялікае задавальненне ад працы я атрымліваю на ўроку, ва ўзаемінах з гімназістамі. Я гляджу ў прыгожыя, разумныя вочы сваіх выпускнікоў і імкнуся ўявіць, а якія ж яны будуць праз пяць-дзесяць гадоў. Сёння — яны ўжо зусім іншыя людзі, і мы, настаўнікі, пакуль яшчэ не ў поўнай меры ўсведамляем гэта. Яны выраслі ў іншым свеце і атрымліваюць лепшую, чым у наш час, адукацыю, маюць шырокі кругагляд, сучасны, больш прагматычны погляд на жыццё. У адрозненне ад нас яны ставяць перад сабой блізкія мэты: скончыць гімназію, абавязкова атрымаць вышэйшую адукацыю, пабудаваць годнае для сябе жыццё. Я гавару сваім выпускнікам: "Вы — эліта нашай краіны, карані вашы тут, у роднай зямлі".

Спадзяюся, што яны разумеюць мяне і змогуць рэалізаваць сябе як асобы, знайсці сваё годнае месца ў грамадстве.

Ірына КУЛІКОЎСКІХ.
НА ЗДЫМКУ: К.С.Фарыно.
Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Падлетак у горадзе

Звычайная эклектыка сучаснага сталічнага горада: побач з Кафедральным саборам (літаральна ў 5 метрах) начны клуб "Адмірал" з даволі сумніўнай публікай, крыху вышэй — падатковая паліцыя, у ста метрах — сквер мастакоў, кансерваторыя, салон прыгажосці.., а ў двух кроках, пад аркай, спынілася абарваная жанчына, на прыступках п'яны бомж з даўно нячэсанымі валасамі... Побач — з дзесятак прыпаркаваных шыкоўных іншамарак.

Міма знакамітай "трубы" — месца тусоўкі "прадзвінутых" сталічных падлеткаў — цячэ людскі натоўп. Дамашнія гаспадыні, рабочыя, настаўнікі, палітыкі. Здаецца, нібы тонкая шкляная перагародка раздзяляе гэтыя два светы — падлеткавы і дарослы, — так мала ўвагі звяртаюць яны адзін на аднаго. Хіба толькі паморшчыцца хтосьці ад залішне гучнага выбуху смеху ці міліцыя падыдзе да занадта моцна спяваючага "барда"...

Галоўнае, як і ў медыцыне, — прафілактыка

Сталічны горад абрынвае на галовы гэтых падлеткаў такі шквал спакусаў і магчымасцей, што, напэўна, першай жыццёвай неабходнасцю становіцца наяўнасць своеасаблівых "маральных фільтраў", якія б дапамаглі стрымаць гэтую экспансію. Дзіцячая свядомасць лёгка ўспрымае ўсё новае, але... няма жыццёвага вопыту, няўстойлівыя (пакуль) этычныя арыенціры, няўменне даць належную ацэнку ўспрынятаму... Усё хочацца паспытаць, аб усім даведацца самому, не з чужых слоў. Побач "круцяцца" наркотыкі — чаму б не паспрабаваць? Няма грошай? Можна сумясціць прыемнае з карысным: гуляючы вечарам па сваім мікрараёне і дыхаючы свежым паветрам, накопліваць пярвічны капітал...

Паказаць падлетку, што ёсць законы акрамя кулака, навучыць яго чалавечым спосабам існавання ў гэтым складаным свеце з яго мноствам рэкламных абяцанняў і ззяннем мішуры, якая так часта падаецца прыгажосцю, арганізаваць вольны час дзіцяці, зацікавіць, захапіць яго нейкай справай — што яшчэ мы можам супрацьпаставіць усім гэтым спакусам?

Аб тым, як гэта робіцца ў маштабах сталіцы, нам расказваюць спецыялісты.

Галоўнае, каб у падлетка была справа

Таццяна Сезень, намеснік начальніка ўпраўлення адукацыі Мінгарвыканкама, Наталля Крывалап, спецыяліст ГУА, адказны за работу з цяжкімі падлеткамі:

Характар падлеткавай злачыннасці за апошнія гады істотна змяніўся. Калі раней (10-15 гадоў таму) пераважную колькасць правапарушэнняў складала банальнае хуліганства, то сёння гэта, у асноўным, крадзёж, падман, аграбленні, шантаж (іншымі словамі, пераважае карысліва-гвалтоўны жанр. — С.С.). Дзяцей да 14 год у процізаконную дзейнасць часта ўцягваюць старэйшыя, звычайна маладыя людзі гадоў дваццаці, якія добра разумеюць, што можна ўсе зрабіць рукамі падлетка і самім пры гэтым застацца ў цені. Вельмі дрэнна ўплываюць на сваіх равеснікаў дзеці, якія вяртаюцца пасля калоніі ("Магілёўкі" — як мы яе называем). Мы павінны пасадзіць іх за школьную парту і працягваць навучаць. Але калонія нікога яшчэ не рабіла лепшым, такія падлеткі нярэдка становяцца нефармальнымі лідэрамі і цягнуць за сабой іншых.

Лічым, вельмі важна выяўляць рэферэнтныя групы, якія могуць адмоўна ўздзейнічаць на дзяцей, — і старацца прадухіляць іх уплыў. У школах, дзе вядзецца сур'ёзная работа ў гэтым накірунку, правапарушэнняў значна менш. Наогул, мы ўкараняем у горадзе праграму ранняй прафілактыкі дэвіянтных паводзін, пачынаючы з дзіцячага сада. Добра гэта работа праводзіцца ў Маскоўскім раёне сталіцы. Некалькі гадоў запар там ішоў рост злачыннасці. Гэта атрымалася пасля таго, як гадоў дзесяць таму пакоі па месцы жыхарства (пры ЖЭСах), дзе з падлеткамі вялася клубная, гуртковая работа, пачалі адбірацца і аддавацца прыватным фірмам. Цяпер жа адміністрацыя раёна пачала гэтыя пакоі вяртаць дзецям, і, як вынік, пайшла ўніз крывая падлеткавай злачыннасці. У многім гэтаму садзейнічае і мэтанакіраваная работа сацыяльна-псіхалагічнай службы Цэнтра творчасці дзяцей і моладзі "Ранак", які наладзіў цесныя стасункі з КСН, БПСМ — і сумеснымі намаганнямі ўсе гэтыя арганізацыі сталі працаваць у адным накірунку.

Практыка даўно ўжо паказала, што вастрыня "падлеткавага крызісу" адразу ж здымаецца, як толькі ў падлетка паяўляецца Справа. Амаль усе дзеці 13-14 год сёння хочуць працаваць. Мы адкрылі ў кожным раёне горада падлеткавыя біржы занятасці, наладзілі кантакты з прадпрыемствамі. Праўда, існуе такая праблема як аплата дзіцячай працы. Працаваць за капейкі нашы дзеці не згодны.

А наогул магчымасцей у сталіцы, каб прыцягнуць падлеткаў да цікавай і карыснай дзейнасці, — многа. Вельмі добрая тэндэнцыя апошніх год — тое, што новае пакаленне бацькоў, якім зараз 30 — 35 гадоў, стараецца вадзіць дзяцей на розныя мерапрыемствы, якія арганізуюцца ўпраўленнем адукацыі і пазашкольнымі ўстановамі. Такога раней не было. Сучасныя маладыя бацькі (асноўную масу якіх складаюць людзі з вышэйшай адукацыяй) зацікаўлены ў тым, каб іх дзеці былі як мага больш адукаванымі, інфармаванымі і навучанымі. Яны прад'яўляюць большыя патрабаванні да ўстаноў адукацыі, нярэдка самі, па сваёй ініцыятыве, прыходзяць у школу на кансультацыю: каб параіцца, як лепш паводзіць сябе з дзіцём пры той ці іншай праблеме, як весці, напрыклад, палавое выхаванне і г.д. І добра, што сёння ў школах створаны педагагічныя клубы для бацькоў, якія вядуць працу з сям'ёй, што павысіўся ўзровень адукацыі педагогаў і яны могуць кампетэнтна працаваць не толькі з дзецьмі, але і з іх бацькамі.

Традыцыйнымі сталі месячнікі прававых ведаў, прававыя кінолекторыі і алімпіяды, рэйды "Падлетак", "Сям'я", "Вольны час", выязныя паказальныя судовыя пасяджэнні, экскурсіі для навучэнцаў у СІЗА і спецустановы закрытага тыпу. Па ініцыятыве адміністрацый Фрунзенскага, Маскоўскага, Партызанскага, Савецкага РАА за кожнай школай замацаваны работнікі раённай пракуратуры і паліклінік з мэтай арганізацыі цыкла гутарак па прававым, антыалкагольным выхаванні вучняў.

РАА, дырэктары ПТВ вялікую ўвагу ўдзяляюць рабоце з бацькамі і неспрыяльнымі сем'ямі. Ва ўсіх раёнах на базе школ, ПТВ і пазашкольных устаноў арганізаваны клубы сямейнага адпачынку, кансультацыйныя пункты "Бацькі і дзеці", універсітэты педагагічных ведаў, тэлефоны даверу для вучняў і бацькоў. У Савецкім раёне створаны Савет садзейнічання сям'і і школе, псіхолага-педагагічны цэнтр "Крок насустрач" з мэтай аказання сацыяльна-псіхалагічнай дапамогі дзецям, бацькам, а таксама педагогам школ, дашкольных устаноў, ПТВ. Добра працуюць у гэтым накірунку цэнтр выхаваўчай работы "Золак" Заводскага раёна і псіхолага-педагагічны цэнтр "Роднік" Першамайскага раёна.

...Восенню мы звычайна вядзём дыягнастычную работу: выяўляем, колькі вучняў стаіць на ўліку ў міліцыі, аналізуем прычыны, плануем, як працаваць з такімі дзецьмі. Вясной ідзе падрыхтоўка да лета. Мы прааналізавалі два апошнія гады. У мінулым годзе летні адпачынак дзяцей быў арганізаваны намнога лепш, чым раней — і ў выніку знізілася дзіцячая злачыннасць.

Добра арганізавана ўзаемадзеянне гарадскіх службаў

Уладзімір Субач, начальнік аддзела прафілактыкі правапарушэнняў непаўналетніх упраўлення аховы правапарадку ГУУС Мінгарвыканкама:

На фоне росту злачыннасці ў цэлым падлеткавая злачыннасць на працягу апошніх чатырох год устойліва зніжаецца. Калі браць статыстыку, то ў Мінску ў 2000 годзе непаўналетнімі здзейснена злачынстваў на 19,8 працэнта менш, чым у папярэднім, 1999 годзе. На 7,5 працэнта скарацілася колькасць падлеткаў — удзельнікаў злачынстваў, сярод іх школьнікаў стала менш на 21,7 працэнта. Колькасць падлеткаў, якія стаяць на ўліку ў ІСН, знізілася на 20 працэнтаў.

Галоўная мера прафілактыкі правапарушэнняў, лічу, — арганізацыя вольнага часу моладзі. Таму ў Фрунзенскім раёне сёння праводзяцца бясплатныя дыскатэкі для дзяцей з малазабяспечаных, сацыяльна ненадзейных сем'яў, арганізуюцца наведванні камп'ютэрных класаў. Летам мы арганізуем работу па папярэджанні правапарушэнняў сярод балельшчыкаў спартыўных каманд — фанатаў спартыўных клубаў "Дынама-Мінск", "Тарпеда", МАЗа. На аснове відэаздымкаў ужо створаны банк даных тых падлеткаў, хто неаднойчы трапляў у поле зроку міліцыі.

Вялікая ўвага ўдзяляецца выяўленню непаўналетніх у начны час. Ёсць адпаведнае рашэнне Мінгарсавета, згодна якому дзеці да 14 год не маюць права знаходзіцца ў горадзе пасля 23 гадзін без суправаджэння дарослых. У гэтым годзе мы накіравалі прапанову аб пераглядзе гэтага палажэння, дамагаемся, каб узроставы парог паднялі да 18 год — гэта дасць значнае скарачэнне злачынстваў, якія здзяйсняюцца ноччу. Лічу, што падлетак не павінен наведваць начныя дыскатэкі...

Цяпер у Мінску распаўсюджваецца наркаманія. Абвальнага росту колькасці наркаманаў пакуль што няма, але іх працэнт штогод узрастае. Вельмі многа з'явілася таксікаманаў. Яны ж, як правіла, папаўняюць потым рады наркаманаў. Таму зараз у вучэбных установах трэба звяртаць асаблівую ўвагу на дзяцей, якія, напрыклад, падазрона часта прыходзяць на заняткі нібы з насмаркам і наогул быццам бы прастуджанымі. Гэта можа быць вынікам ужывання ўсемагчымых таксічных прэпаратаў, якія ўздзейнічаюць праз дыхальныя шляхі — пры нюханні іх слізістая часта запаляецца...

Сёння мы сумесна з КСН праводзім у жыццё адзіную сістэму па выяўленні непаўналетніх правапарушальнікаў з сацыяльна ненадзейных сем'яў. Яна ўяўляе сабою ўзаемаабмен інфармацыяй паміж міліцыяй, КСН, вучэбнымі і дашкольнымі ўстановамі — перш за ўсё звесткамі аб бацьках, якія злоўжываюць спіртным. Потым з імі пачынаецца асобная работа.

На добрым узроўні арганізавана ўзаемадзеянне з упраўленнем адукацыі. Праводзім сумесна семінары з прыцягненнем інспектараў ІСН усіх раёнаў, на якія запрашаем і прадстаўнікоў крымінальнага вышуку, якія займаюцца непаўналетнімі. Для стабілізацыі крымінальнай абстаноўкі ў падлеткавым асяроддзі штоквартальна праводзім спецыяльную аперацыю "Падлетак" з выкарыстаннем практычна ўсіх службаў РУУС. Штотыднёва — у сераду — інспектары ІСН працуюць у школах. Шкада, што ў нас яшчэ не развіта так, як за мяжой, псіхалагічная служба і служба рэабілітацыі. Але з кожным годам робіца крок наперад у гэтым накірунку. І гэта абавязкова дасць свой вынік.

Святлана СУБОЦІНА.
НА ЗДЫМКУ: круглы год завітваюць у школу інспектары ІСН.
фота Юрыя БОНДАРАВА.

Мінскі Палац дзяцей і моладзі (МПДіМ) — гэта...

— "буйнейшая ў рэспубліцы шматпрофільная пазашкольная ўстанова для ўсебаковага развіцця і самавызначэння асобы дзіцяці ў вольны час" (Г.Л.Шкляр, дырэктар);

— "гэта 204 педагогі, 556 гурткоў, клубаў, секцый тэхнічнага, навуковага, дэкаратыўна-прыкладнога, спартыўнага і мастацкага профіляў — усяго звыш 100 накірункаў" (звесткі з аддзела інфармацыі МПДіМ);

— "ён падобны на белы карабель ля сіняга возера і на казачны замак адначасова" (Аня, 9 год, удзельніца фестывалю нацыянальных культур "Сонечны птах");

— "часта бачу ў розных газетах пад рубрыкай "Дзіцячая афішка" запрашэнні ў палац на розныя мерапрыемствы. Нядаўна хадзілі з дзецьмі на фестываль юных мадэльераў "Блакітная пралеска". Засталося столькі ўражанняў! (Святлана Пятроўна, маці дваіх дзяцей).

Урокі для ўсёй сям'і

Дзецям палац дапамагае развіць свае здольнасці, цікава, весела і з карысцю адпачыць, дае магчымасць "пробнай самарэалізацыі" ў самых розных галінах практычнай дзейнасці. Педагогам — магчымасць павысіць сваю кваліфікацыю на розных праблемных навукова-практычных і метадычных семінарах, што рэгулярна тут праводзяцца. Бацькам аказвае сацыяльна-псіхалагічную дапамогу, падтрымлівае малазабяспечаныя і праблемныя сем'і, даючы шанс дзецям з гэтых сем'яў бясплатна атрымаць дапрафесійную і прафесійную падрыхтоўку (у гэтым накірунку працуе 37 груп). Гораду палац дапамагае максімальна задзейнічаць дзяцей і моладзь у рознаўзроўневых масавых мерапрыемствах, якіх тут праводзіцца больш за 100 у год, і асабліва многа — у час канікулаў.

* * *

Мінскі Палац дзяцей і моладзі актыўна ўдзельнічае ў рэалізацыі ўсіх гарадскіх комплексных мэтавых праграм, у тым ліку і праграмы "Сям'я". З мэтай дапамогі сям'і ў 1999 годзе сектар пазашкольнай педагогікі МПДіМ быў пераўтвораны ў **гарадскі Цэнтр псіхолага-педагагічнай дапамогі**.

Па выніках праведзенага ўпраўленнем адукацыі сумесна з Мінскім навукова-даследчым інстытутам сацыяльна-эканамічных і палітычных праблем даследавання ўстаноўлена, што падлеткі ў большасці выпадкаў не знаходзяць падтрымкі ў сям'і. Як паказала даследаванне, школьнікі і навучэнцы ПТВ часцей за ўсё знаходзяць паразуменне з маці (84 працэнты прызналі адносіны з ёю добрымі), на другім месцы — узаемаадносіны з бабуляй і дзядулем — (77,6 працэнта дзяцей ацэньваюць іх як станоўчыя). Потым ідуць адносіны з братам ці сястрой (добрыя — у 76,9 працэнта дзяцей), і толькі 65,6 працэнта дзяцей назвалі здавальняючымі стасункі з бацькам. Галоўнай прычынай непаразумення паміж бацькамі і дзецьмі, па словах кіраўніка гарадскога Цэнтра псіхолага-педагагічнай дапамогі Ж.А.Мікалаевай, з'яўляецца недахоп педагагічных ведаў у бацькоў. Большасць з іх мае сёння вышэйшую адукацыю, але гэта мала ўплывае на "на надвор'е ў доме". І нічога дзіўнага ў гэтым няма. Наша сістэма адукацыі ўсё яшчэ мала вучыць нас "сакрэтам жыцця". Мы ведаем, як вылічыць квадратны корань (што зусім не патрэбна ў паўсядзённым жыцці), але не ведаем, як даравань сабе і іншым (і часта нават не ўсведамляем, як гэта важна). Больш за ўсё здзіўляе, што людзі з вышэйшай адукацыяй не разумеюць ні ўзроставых асаблівасцей дзяцей увогуле, ні індывідуальных асаблівасцей свайго дзіцяці. "Яны вельмі шмат патрабуюць ад дзяцей, — гаворыць Жанна Анатольеўна. — Таму што хочуць увасобіць праз іх усе свае нерэалізаваныя намеры і жаданні. Прыклад таму — ажыятаж вакол гімназій, школ з двума-трыма мовамі. А самому дзіцяці часта патрэбна зусім іншае... Я часта кажу бацькам: "Гэта вы цяпер сталі такімі разумнымі, але ўспомніце, якімі вы былі ва ўзросце свайго дзіцяці..." Толькі такім чынам — апускаючы дарослага да ўзроўню дзіцяці — можна неяк паўплываць на ўсведамленне бацькоў".

У Цэнтры псіхолага-педагагічнай дапамогі працуе адзіная каманда, якая складаецца з 7 псіхолагаў і 3 сацыяльных педагогаў. Гэта дазваляе працаваць прадуктыўней: ёсць магчымасць дапамагчы адзін аднаму, абмеркаваць найбольш складаныя выпадкі, нават правесці перакрыжаваную кансультацыю, калі ў гэтым ёсць неабходнасць. Псіхолагі цэнтра чытаюць лекцыі для дзяцей і іх бацькоў, праводзяць індывідуальнае кансультаванне, семінары для псіхолагаў пазашкольных устаноў, трэнінгі для бацькоў. У горадзе гэтую ўстанову ўжо ведаюць і, бывае, накіроўваюць сюды сем'і з найбольш складанымі праблемамі. Тут даводзілася працаваць і з дзецьмі-"суіцыднікамі", і з пацярпелымі пасля ўсім вядомай трагедыі на Нямізе. Але больш за ўсё псіхолагі працуюць усё ж з сем'ямі, асабліва маладымі і няпоўнымі (яны найбольш праблемныя). "Бывае, слухаю падлетка, — гаворыць Ж.А.Мікалаева, — і сэрца сціскаецца. Дзеці гавораць адкрыта і проста: "Маці прыходзіць з работы змучаная, знерваваная, злая і пачынае "зрывацца" на мне... Потым вяртаецца бацька... Гэта яшчэ горш". А ў гэтага падлетка яшчэ цэлая гара ўласных праблем: заніжаная самаацэнка, незадаволенасць знешнасцю, комплексы... Праз некаторы час бацькі абавязкова атрымаюць ад такога дзіцяці "аддачу". Прычыну яе яны будуць шукаць у настаўніках, раўесніках, групоўках — але толькі не ў саміх сабе. Будуць крычаць, што іх дзеці нявыхаваныя, нястрыманыя, ім ні да чаго няма справы... Але гэта проста спрацоўваюць ахоўныя механізмы дзіцяці...".

Першае пытанне, якое вельмі часта задаюць у Цэнтры бацькі (такое ўжо сённяшняе жыццё), — "ці платныя вашы паслугі?" І ўсім тут адказваюць: "бясплатныя", бо яны — для ўсіх, хто мае ў гэтым патрэбу. У далейшых планах цэнтра — наладзіць сумесную работу з Акадэміяй МУС, каб прыцягнуць курсантаў гэтай установы да работы з праблемнымі падлеткамі. Тут спрабуюць таксама рэалізаваць ідэю падрыхтоўкі моладзі да ўступлення ў шлюб і аказання псіхолага-педагагічнай дапамогі маладой сям'і. Распрацоўваюцца карэкцыйныя і развіццёвыя праграмы па эмацыянальным выхаванні дзяцей і падлеткаў, развіцця іх эмацыянальнай сферы, псіхолага-педагагічнай падтрымцы выхавальнікаў у перыяд летняга адпачынку.

...А напрыканцы лекцый псіхолагі заўсёды раяць бацькам: "Будзьце шчырымі. Будзьце самімі сабою. Не спрабуйце сябе ўпрыгожваць у вачах дзіцяці, не надзявайце масак. Калі вы будзеце размаўляць са сваім дзіцём проста, шчыра, даступна, без фальшу — яно заўсёды зразумее, пашкадуе і паберажэ вас".

P.S. Экстранную псіхалагічную дапамогу можна атрымаць па тэлефоне даверу цэнтра 237-85-89.

Святлана СУБОЦІНА.

"Я — мінчанін"

На пачатку 90-х, пасля таго як распаліся піянерская і камсамольская арганізацыі, школы апынуліся ў некаторай разгубленасці. Як выхоўваць дзяцей, куды, у які бок накіроўваць іх неўтаймоўную энергію — было няясна, бо ў дарослым грамадстве панавалі яшчэ большыя разгубленасць і недаўменне. Але пасля спаду дзіцячага руху 1992-1993 гадоў у школах і пазашкольных установах паступова сталі ствараць самадзейныя аб'яднанні самых розных накірункаў.

Першая хваля адраджэння дзейнасці дзіцячых грамадскіх арганізацый пракацілася па Мінску ў 1995 годзе. Спачатку ў Першамайскім раёне сталіцы была створана дзіцяча-юнацкая асацыяцыя "Вясёлка", потым — у Ленінскім раёне — арганізацыя "Срэбраныя млыны", далей падключыўся Заводскі раён... У 1997 годзе ў сталіцы была створана гарадская асацыяцыя дзяцей і падлеткаў, якая цяпер ужо не існуе, але свой каменьчык у падмурак адраджэння дзіцячага руху яна заклала.

У 1998 годзе была прынята Канцэпцыя развіцця дзіцячага руху ў рэспубліцы — першы (пасля піянерскіх і камсамольскіх) дакумент, на які можна было рэальна абапірацца ў рабоце. Да справы падключыліся навукоўцы В.Р.Літвіновіч, У.В.Вавула, А.В.Маліноўскі, У.Т.Кабуш...

Сёння палітра дзіцячых арганізацый, рухаў, клубаў, асацыяцый у Мінску — яркая, цікавая і разнастайная. Амаль кожная такая арганізацыя мае сваю "изюминку". Вельмі ярка гэта праявілася на **Першым гарадскім фестывалі дзіцячых і маладзёжных грамадскіх арганізацый**, які адбыўся ў снежні 2000 года. Кожны раён сталіцы прадставіў сваю зборную каманду, якія складаліся з найбольш актыўна дзеючых арганізацый: піянерскай, пярвічных арганізацый БСМ, БПСМ, разнастайных "школьных рэспублік", "парламентаў" і г.д.

Арганізатары асабліва вылучылі ўжо згаданую вышэй шматпрофільную дзіцяча-юнацкую асацыяцыю "Вясёлка", а таксама "Рэспубліку ШЭДКО" з 5-й гімназіі (названую па першых літарах прозвішчаў першага актыву) — за самабытнасць, добра наладжаную краязнаўчую работу і бліскучую каманду КВЗ. Высокую ацэнку атрымаў ЦЦС (цэнтр цікавых спраў) школы № 192 (Маскоўскі раён), які быў адзначаны як своеасаблівае адкрыццё гэтага фестывалю. Сваім вопытам "вырошчвання" лідэраў цікава падзяліліся школа № 184, якая сумесна з Беларускім дзіцячым хрысціянскім фондам працуе па праграме "Лідэр". Наогул дзякуючы фестывалю моладзь сталіцы змагла абмяняцца вопытам, завязаць кантакты і падружыцца. Сёння гэтыя дзеці агульнымі намаганнямі ладзяць агульнагарадскія акцыі самых розных накірункаў, выпрацоўваюць сваю ўласную праграму дзеянняў у межах комлекснай праграмы "Я — мінчанін".

* * *

Гарадская праграма дзейнасці дзіцячых грамадскіх аб'яднанняў патрыятычнага і грамадзянскага выхавання **"Я — мінчанін"** складаецца з сямі ўзаемазвязаных блокаў: *"Дзень добры, Мінск!", "Мая школа", "Горад і я", "Дапамажы помнікам горада", "Нашчадкі Скарыны", "Права і я", "Суперлідэр".*

Работа па кожным блоку рэалізуецца ў тры этапы. Першы — унутрышкольны, другі — раённы і трэці — агульнагарадская акцыя. Гэта і азнаямленне з гістарычным мінулым роднага горада, і збор матэрыялаў па гісторыі сваёй школы альбо пазашкольнай установы (у будучым плануецца стварыць музей народнай адукацыі Мінска), і работы па добраўпарадкаванні горада, і акцыі міласэрнасці, і фарміраванне прававой культуры, і многае-многае іншае. А галоўная мэта гэтай праграмы — дапамагчы дзецям адчуць сваю прыналежнасць да жыцця роднага горада, выхаваць у іх актыўную грамадзянскую пазіцыю.

Святлана СУБОЦІНА.

"Нам не да суму!" — сцвярджаюць наведвальнікі школьнага кафэ "Ассоль" (школа № 54).

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

"Юніёрагенцтва" дапамагае сталець

Як часта мы, дарослыя, наракаем на цяжкасці сённяшняга жыцця, калі палітычны і эканамічны крызісы прымушаюць нас не жыць, а выжываць. Знаходзячыся ў пастаяннай барацьбе за месца пад сонцам, мы не заўсёды думаем пра тых, хто стаіць на парозе дарослага жыцця. Вакол столькі спакусаў. І як разабрацца, што мае высокую пробу, а дзе медзякі? З чаго пачаць, каб далейшае жыццё склалася ўдала? Для некага з іх ужо падрыхтавана цёплае месца ўсёмагутнымі бацькамі, а хтосьці, закінуўшы вучобу і не думаючы пра заўтрашні дзень, ідзе мыць машыны, не грэбуючы падачкай добрага дзядзькі. А сёй-той і сам спрабуе знайсці справу, якой ён, магчыма, прысвяціць сваё жыццё...

З рознымі юнакамі і дзяўчатамі даводзіцца сутыкацца супрацоўнікам падлеткавай біржы занятасці аддзела "Юніёрагенцтва" пазашкольнай установы "Золак", якая працуе ўжо сёмы год. На біржу звяртаюцца падлеткі з 14 гадоў. Адных цікавіць толькі заробак, другіх — атрыманне прафесійных навыкаў, магчымасць вырашэння асабістых праблем, а многія накіроўваюцца інспекцыяй па справах непаўналетніх. Кожны, хто звярнуўся, можа атрымаць кваліфікаваную дапамогу, таму што працуюць тут спецыялісты рознага профілю, людзі чулыя, неабыякавыя да праблем дзяцей: загадчыца біржы Л.М.Рашчэпкіна, інспектар Р.А.Капытова, юрыст І.Г.Янчэўская.

Недахопу наведвальнікаў на біржы няма. Шыльду "Юніёрагенцтва" па адрасе пр. Партызанскі, 36, ведаюць многія падлеткі і дарослыя. Напрыклад, за 1999 год былі працаўладкаваны 576 падлеткаў, за 2000 — 565. Ім прадастаўляюцца працоўныя месцы ў ЖЭСах, "Зелянгасе" Заводскага раёна, у летні перыяд дзяўчаты працуюць у 4, 5 і 10-й бальніцах санітаркамі. У швейнай майстэрні "Золака" (загадчыца майстэрні Т.У.Шумская) працуе вучнёўская вытворчая брыгада. Кіруюць падлеткамі са швейнай вытворчай брыгады вопытныя майстры Г.А.Галубенка і Т.А.Сінькевіч. Падлеткі вырабляюць самую розную прадукцыю: пасцельную бялізну, рабочае адзенне, лёгкія жаночыя сукенкі, споднюю мужчынскую бялізну і інш.

Прыемна адзначыць, што прадпрыемствы перасталі насцярожана ставіцца да выкарыстання працы падлеткаў. Гэта становіцца нормай. Радуе і тое, што змяніліся ўмовы прыёму на працу падлеткаў. Гэта робіць іх больш абароненымі з прававога боку. Яны карыстаюцца ўсімі правамі пры заключэнні працоўнага дагавора, у прыватнасці, атрымліваюць даведкі аб стажы працы. Працаўладкаванне вучняў нават на часовую работу садзейнічае іх адаптацыі да працоўнай дзейнасці, рыхтуе да самастойнага выхаду на рынак працы, дапамагае палепшыць матэрыяльнае становішча. А ад таго, якой расце моладзь, залежыць не толькі наша бліжэйшая перспектыва, але і развіццё грамадства ў будучым.

Ала КУРЫЛЬЧЫК,
начальнік аддзела моладзі адміністрацыі Заводскага раёна Мінска.

Дашкольнае выхаванне

Арыентацыя — на супрацоўніцтва з бацькамі

Сетка дашкольных устаноў сталіцы сёння дастаткова дыферэнцыявана: з 468 садкоў 298 — агульнаразвіццёвага накірунку, 140 дзіцячых устаноў — кампенсуюча-камбінаванага прызначэння, 10 — спецыяльныя садкі для дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця, 13 — санаторныя, 2 установы — школа-дзіцячы садок, а таксама Цэнтр развіцця дзіцяці і садок з гуманітарна-мастацкім ухілам. 273 садкі належаць сістэме адукацыі і 195 — маюць ведамаснае падпарадкаванне.

Грамадскім дашкольным выхаваннем і адукацыяй ахоплена звыш 70 тысяч хлопчыкаў і дзяўчынак. У параўнанні з 1990 годам, калі 95 тысяч дзетак наведвалі 549 садкоў горада, сетка ўстаноў значна скарацілася. Гэта звязана як з нізкай нараджальнасцю ў краіне, калі двое дзяцей у сям'і — раскоша, так і з эканамічнымі прычынамі.

Хоць праблем у сістэме дашкольнага выхавання і адукацыі дастаткова, у цэлым выкананне гэтага віду сацыяльнага заказу ідзе паспяхова. Сёння ў бацькоў з'явілася магчымасць выбару для сваіх дзяцей належнай дашкольнай установы. Абавязкова ўлічваюцца ўсе пажаданні мам і тат, укараняюцца новыя педагагічныя інавацыйныя тэхналогіі, паяўляюцца дадатковыя паслугі (на базе дашкольных устаноў горада функцыянуе 212 платных гурткоў і 447 бясплатных). У залежнасці ад патрабаванняў адкрываюцца садкі нядзельнага дня ці з гнуткім рэжымам работы. Паступова праходзіць мода на камерцыйныя садкі (іх у Мінску 13), таму што платнае выхаванне — не заўсёды якаснае. Намаганні ж усіх работнікаў галіны (каля 8 тысяч чалавек) усё часцей адзначаюцца падзякамі бацькоў.

Гаворачы аб сучасных падыходах ва ўдасканаленні сістэмы дашкольнай адукацыі, трэба найперш сказаць пра нацыянальную праграму "Пралеска", якая заняла вядучае месца сярод асобасна арыентаваных тэхналогій выхавання і адукацыі дзяцей. У 62 дашкольных установах вядзецца апрабацыя педагагічных інавацый, з іх 6 садкоў з'яўляюцца эксперыментальнымі пляцоўкамі (тэхналогіі "Першы крок" і інш.); у 56 установах (без статуса эксперыментальных пляцовак) укараняюцца тэхналогіі і методыкі М.Мантэсоры, Н.А.Зайцава, "Першы крок" і інш.

* * *

У яслях-садку № 76 сталіцы, які з 1 верасня 2000 года з'яўляецца эксперыментальнай пляцоўкай праекта "Першы крок", значная ўвага надаецца фізкультурна-аздараўленчай рабоце з дзецьмі, якая немагчыма без актыўнай дапамогі бацькоў. Мадэль сямейна-грамадскага выхавання і навучання малых, дарэчы, — аснова тэхналогіі "Першы крок", таму мамы і таты актыўна супрацоўнічаюць з выхавальніцамі, працуючы як над сабой, так і са сваімі дзецьмі.

Нетрадыцыйныя формы супрацоўніцтва з сям'ёй дазволілі больш увагі надаваць ахове і ўмацаванню здароўя дзіцяці, фарміраванню здаровага ладу жыцця, гуманным узаемінам з блізкімі, забеспячэнню эмацыянальнага дабрабыту кожнага выхаванца, яго своечасовага псіхічнага развіцця. З улікам усяго гэтага і была створана сетка дадатковых адукацыйных паслуг (навучанне англійскай мове, развіццё выяўленчых здольнасцяў на базе студыі, развіццёвыя гульні і інш.).

Па словах Святланы Яўгенаўны Севярын, загадчыцы садка, ва ўсіх мерапрыемствах абавязкова ўдзельнічаюць бацькі. Часта мамы дапамагаюць нават праводзіць заняткі. Вынікі ж гавораць самі за сябе. Вучні суседняй сярэдняй школы № 6, былыя выхаванцы эксперыментальных груп садка, на думку настаўнікаў, адны з лепшых.

"Калі з боку бацькоў не будзе актыўнага ўплыву на працэс укаранення тэхналогіі, — гаворыць С.Я.Севярын, — будзе больш фармалізму. Таму мы і імкнёмся да цеснага з імі супрацоўніцтва. Сёння ў нас тры групы і адзін падрыхтоўчы клас займаюцца па праграме "Першы крок", калі ж бацькі выкажуць жаданне — возьмемся за ўсіх. Сёння ж да мяне ўсё часцей звяртаюцца мамы і таты, якія сапраўды зацікаўлены ў навучанні і выхаванні свайго дзіцяці па гэтай праграме".

Вольга ДУБОВІК.

Сёння нельга абысці ўвагай тэму дзяцей з асаблівасцямі развіцця. Яны — частка нашай рэальнасці, і да таго ж іх колькасць расце з кожным годам. Неспрыяльныя сацыяльна-экалагічныя паказчыкі, дэфармацыя маральных каштоўнасцей, распаўсюджанне п'янства, жорсткасці, насілля ў сям'і прыводзяць да павелічэння колькасці дзяцей з адхіленнямі ў разумовым ці фізічным развіцці. Як ні прыкра, але ў рэспубліцы сёння кожнае дзевятае дзіця — з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця. У Мінску на 1.01.2001 г. такіх дзяцей было больш як 21700.

Ідзём насустрач

Неабходна ўлічваць, што гэтыя дзеці складаюць групу рызыкі, і, па ацэнках спецыялістаў, 15-20 працэнтаў усіх правапарушэнняў і злачынстваў робяць менавіта яны. Таму так патрэбны псіхаразвіваючыя карэкцыйныя і рэабілітацыйныя праграмы і адпаведныя ўмовы для навучання і падрыхтоўкі такіх дзяцей да будучага жыцця, да інтэграцыі іх у соцыум.

* * *

Дзеці, якіх прынята называць "з асаблівасцямі ў псіхафізічным развіцці", па тэмпах развіцця, здольнасцях да навучання, магчымасцях сацыяльнай адаптацыі дзеляцца на некалькі груп. Сярод іх ёсць як бесперспектыўныя ў сацыяльным сэнсе, так і тыя, хто авалодвае чытаннем, пісьмом, лічэннем, можа пісаць пераказы і сачыненні, вылічваць працэнты і асвойваць азы гісторыі, біялогіі, геаграфіі. У гарадскім натоўпе такіх дзяцей часта нельга адрозніць ад здаровых. Яны модна апранаюцца, ходзяць з жуйкай у роце і плеерам... Дзеці з асаблівасцямі развіцця ў будучым становяцца швачкамі-матарысткамі, сталярамі, слесарамі, шаўцамі (з 4-га класа такія дзеці займаюцца ў працоўных майстэрнях і да заканчэння школы авалодваюць пэўнай спецыяльнасцю). Яны маюць пашпарты, кахаюць, жэняцца і нараджаюць дзяцей. І могуць быць такімі ж шчаслівымі, як і ўсе астатнія (і маюць на гэта права), калі трапляюць у рукі спецыялістаў і ў неабходныя для іх развіцця ўмовы. І вельмі шмат тут залежыць не толькі ад дэфектолагаў ці ўрачоў-псіхолагаў і іх лекаў, але і ад усяго грамадства, ад яго стаўлення да такіх людзей.

У нашай краіне прынята Нацыянальная праграма "Дзеці Беларусі", у якой ёсць спецыяльная падпраграма "Дзеці-інваліды". З 1998 года над увасабленнем у жыццё гэтай падпраграмы паспяхова працуюць у Цэнтры пазашкольнай работы "Ветразь" (Кастрычніцкі раён Мінска). Падключыўшы да супрацоўніцтва Асацыяцыю бацькоў дзяцей-інвалідаў Кастрычніцкага раёна, тут сталі арганізоўваць і праводзіць раз у месяц "Дні стасункаў" для дзяцей-інвалідаў. Гэта — розныя тэматычныя забаўляльна-гульнявыя праграмы і гутаркі пазнавальнага характару, лялечныя спектаклі, канцэрты, выставы, "салодкія сталы". Але самае галоўнае — гэта магчымасць стасункаў з раўеснікамі, магчымасць паверыць у сябе і раскрыць сябе, моцная псіхалагічная падтрымка бацькоў, якія з'яўляюцца ўдзельнікамі конкурсных праграм і заўсёды ўключаюцца ў абмеркаванне наступнага "Дня ўзаемін".

Гэта быў першы сур'ёзны крок у такой рабоце. Наступным стала аказанне псіхолага-педагагічнай дапамогі бацькам і дзецям. У гэтым навучальным годзе ў цэнтры стаў працаваць псіхолаг, які спецыяльна займаецца псіхалагічнай адаптацыяй дзяцей-інвалідаў.

Дзеці з разумовымі абмежаваннямі ўдзельнічаюць у святах і канцэртах, у тэатралізаваных пастаноўках, іграюць на музычных інструментах. Цудоўна іграе на цымбалах Наташа Люцко (1988 года нараджэння, ДЦП). Летам гэтага года дзяўчынка ўдзельнічала ў Міжнародным фестывалі творчасці дзяцей з псіхафізічнымі абмежаваннямі "Запалі сваю зорку", які праходзіў у Белавежскай пушчы. На гарадскім конкурсе адзначаны малюнак Дзімы Саўчыка (1991 года нараджэння, алігафрэн). Вераніка Лабковіч (1981 года нараджэння, эпілепсія) робіць добрыя поспехі ў вышыўцы, Вольга Крук (1985 года нараджэння, ДЦП) майструе цудоўныя карціны з прыродных матэрыялаў...

1 верасня 1999 года ў "Ветразі" адкрыў свае дзверы клуб "Крок насустрач", галоўнай мэтай якога стала сацыяльна-псіхалагічная рэабілітацыя дзяцей-інвалідаў. Цяпер работа з імі набыла яшчэ больш індывідуальны характар. Заняткі праходзяць два разы на тыдзень, па спецыяльным плане, з улікам індывідуальных асаблівасцей дзяцей. Вялікая ўвага, як і раней, надаецца рабоце з бацькамі: праводзяцца бацькоўскія сходы, для іх выпускаецца свая газета. Распрацаваны метадычныя рэкамендацыі для педагогаў, якія працуюць з дзецьмі-інвалідамі.

А ў бліжэйшым будучым у цэнтры хочуць адкрыць "Школу прафесійнага развіцця" для такіх дзяцей. Плануецца распрацаваць праграму прафесійнай адукацыі, якая будзе разлічана на некалькі год і прадугледжваць нават працаўладкаванне. Мараць у "Ветразі" і пра галерэю творчых работ дзяцей-інвалідаў.

— Дзеці з глыбокімі парушэннямі інтэлекту дакладна капіруюць свет, у якім жывуць, — гаворыць метадыст па сацыяльнай рабоце Валянціна Кіралюк, якая з'яўляецца кіраўніком клуба "Крок насустрач". *— Такія дзеці добрыя, калі быць добрымі з імі, поўныя любові і дзіўнай пяшчоты, калі гэта — узаемна, творча адораныя і гатовы раскрыць свае здольнасці, калі ў гэта вераць і садзейнічаюць гэтаму.*

Святлана СУБОЦІНА.

Прыгажосць здольны ствараць усе

У 1994-95 навучальным годзе ў спецыяльнай школе-інтэрнаце № 10 для дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця на базе некалькіх майстэрняў быў адкрыты новы профіль прафесійна-працоўнага навучання — пляценне з лазы. Педагогі школы распрацавалі спецыяльную праграму, якая потым была зацверджана Міністэрствам адукацыі краіны.

Пляценне з лазы — рамяство, якое з даўніх часоў было распаўсюджана на Беларусі, а цяпер перажывае сваё другое нараджэнне. Да таго ж яно па сілах выхаванцам школы-інтэрната, якія потым будуць мець магчымасць выкарыстаць атрыманую падрыхтоўку, займаючыся індывідуальнай працоўнай дзейнасцю альбо працуючы ў майстэрнях на базе рэабілітацыйных цэнтраў.

Сёння дзеці паспяхова асвойваюць прыёмы пляцення, а свае вырабы дораць у якасці сувеніраў на розных урачыстасцях, а таксама рэалізуюць на раённых кірмашах-продажах, што арганізуюцца выканкамам Заводскага раёна Мінска.

Прыемна адзначыць, што з асваеннем гэтай праграмы паралельна істотна ўзрасла кваліфікацыя і саміх педагогаў. За дасягнутыя поспехі яны былі прыняты ў Беларускі саюз майстроў народнай творчасці, а В.В.Качэргіна (яна з'яўляецца адным з распрацоўшчыкаў праграмы) была выбрана членам праўлення, а таксама кіраўніком секцыі пляцення з лазы Саюза майстроў народнай творчасці. Да яе, а таксама да яе калег са школы-інтэрната сталі звяртацца за дапамогай з іншых арганізацый, у тым ліку з кінастудыі "Беларусьфільм", мінскага клуба паветраплавальнікаў і інш.

У 10-й школе-інтэрнаце распрацоўваецца цэлая сістэма работы з дзецьмі-інвалідамі, якія маюць цяжкія формы разумовай адсталасці. Асноўная яе мэта — максімальна сацыялізаваць такіх дзяцей, сфарміраваць у іх навыкі самастойнага існавання ў грамадстве. Для гэтага неабходна скіраваць увесь працэс навучання і выхавання дзіцяці ў практычнае рэчышча, улічваючы пры гэтым яго індывідуальныя асаблівасці. Прадметна-практычная дзейнасць, сангігіена, заняткі па карэкцыі фізічнага развіцця, рытміка, навучанне элементам граматы і арыфметыкі, арыентацыя ў асяроддзі... Цяпер, акрамя ўсяго іншага, і пляценне з лазы...

У школе-інтэрнаце № 10 лічаць, што працоўнае навучанне дзяцей-інвалідаў мэтазгодна працягваць на базе школьных вытворчых майстэрняў, і калектыў школы распрацаваў для гэтага праграму, якая ўключае чатыры курсы: "Самаабслугоўванне", "Арыентацыя ў складаных сітуацыях", "Прыгатаванне ежы", "Адзінкі вымярэння".

Час вялікіх дамоў інвалідаў для дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця ўжо праходзіць. Застаўшыся без родных, кожны з выхаванцаў школы-інтэрната атрымае магчымасць жыць альбо ў доме групавога пражывання для разумова адсталых, альбо самастойна пад наглядам сацыяльнага работніка, альбо ў невялічкім інтэрнаце пры спецыяльным прадпрыемстве.

Курс пасляшкольнага навучання — першы крок да такой будучыні, над якімі ў далейшым плануе працаваць школьны калектыў.

Святлана СУБОЦІНА.

Адказны за спецвыпуск Святлана СУБОЦІНА

Студэнцкае самакіраванне. Навошта яно?

Адно са шматлікіх студэнцкіх аб'яднанняў, што дзейнічаюць на Беларусі, а менавіта "Задзіночанне беларускіх студэнтаў" (ЗБС), працягвае распрацоўваць праект "беларускай мадэлі" самакіравання. Увядзенне як у прыватных, так і ў дзяржаўных ВНУ Беларусі студэнцкага самакіравання, на думку членаў ЗБС, дазволіць студэнтам больш дзейсна паўплываць на стварэнне вучэбных планаў, прадаставіць студэнтам права выбару не толькі выкладчыкаў, але і прадметаў (у тым ліку асноўных, базавых дысцыплін, апроч "факультатыўных"), дапаможа больш эфектыўна абараняць свае правы і г.д. Канешне, не можа не выклікаць праект і шэрагу пытанняў, напрыклад: ці не ўзнікне ў такім выпадку пагроза аказання студэнтамі ціску на найбольш "прынцыповых" выкладчыкаў, ці не прывядзе гэта да "згортвання" вучэбнага працэсу ўвогуле?

— Вось таму мы і хочам стварыць такі праект самакіравання, які не меў бы падобных хібаў і недарэчнасцяў, — адказала Старшыня Рады ЗБС Крысціна Сідун. — Але нават у самым лепшым праекце заўсёды знойдуцца нейкія недахопы. Потым, калі ў нас будзе практычны вопыт, мы зможам пазбавіцца ад недапрацовак. Але самакіраванне ўсё роўна неабходна. Студэнцкія прафсаюзы паказалі сваю неэфектыўнасць.

Абмеркаванню лепшага варыянта праекта была прысвечана праведзеная ЗБС у Мінску красавіцкая канферэнцыя. Хутчэй за ўсё гэты праект у якасці эксперыментальнага будзе ўведзены з наступнага навучальнага года, з верасня 2001 г., у адной з прыватных перыферыйных ВНУ Беларусі.

Павел ГАРКІН,
студэнт 4 курса журфака БДУ.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 370.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намесніка галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Святлана СУБОЦІНА.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №2958
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 25.5.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.